

Influence of Beliefs About Karma on Individuals in Thai Society

Papassorn Kimsuwannawong^{1*}

¹ Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

* Corresponding author. E-mail: sanya2515_15@hotmail.com

ABSTRACT

The purpose of this article is to present “Influence of beliefs about karma on individuals in Thai society”. The influence of the Kamma belief was important to make people change their behavior. This influence of the Kamma belief was consisted of a theory and practice. The first dealt with a person who had Right View. This person could practice in a right way according to the Buddha’s teachings. The second dealt with giving, morality and development, etc. People who believed in Kamma would stress greatly on practice because they believed that one had to get a result of every action made in the past time.

Keywords: Influence, Beliefs, Karma on Individuals, Thai Society

อิทธิพลความเชื่อเรื่องกรรมที่มีต่อบุคคลในสังคมไทย

ปภัสน์ กิมสุวรรณวงศ์^{1*}

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: sanya2515_15@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอ “อิทธิพลความเชื่อเรื่องกรรมที่มีต่อบุคคลในสังคมปัจจุบัน” สำหรับอิทธิพลความเชื่อเรื่องกรรมมีความสำคัญและส่งผลให้บุคคลเปลี่ยนพฤติกรรมได้ โดยความเชื่อเรื่องกรรมนั้นประกอบด้วยแนวคิดและแนวปฏิบัติ ในด้านแนวคิดการที่บุคคลมีแนวคิดที่เป็นสัมมาทิฐีย่อมประพฤติดุกต้อง ปฏิบัติตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ส่วนในด้านแนวปฏิบัติ มีการให้ทาน การรักษาศีลและการเจริญภาวนา เป็นต้น บุคคลผู้มีความเชื่อเรื่องกรรมจะให้ความสำคัญในการปฏิบัติมาก เพราะทุกคนเชื่อว่าจะต้องได้รับผลของกรรมที่ตนทำไว้อย่างแน่นอน

คำสำคัญ: อิทธิพล, ความเชื่อ, กรรมที่มีต่อบุคคล, สังคมไทย

© 2023 JSDP: Journal of Spatial Development and Policy

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งเหตุและผลถูกต้องตามหลักวิทยาศาสตร์ ถือความจริงและความถูกต้องตามกฎหมาย (วรินทร์ วิชญาณุโรจน์, 2549) โดยกฎธรรมชาตินี้มีความทันสมัยอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะยุคสมัยใดก็ตามก็สามารถนำมาใช้และพิสูจน์ได้เสมอ ซึ่งพระพุทธศาสนานั้นเป็นศาสนาที่มีหลักคำสอนยืนยันและเน้นในเรื่องกฎแห่งกรรม โดยถือว่ากฎแห่งกรรมนั้นเป็นกฎแห่งธรรมชาติ พระพุทธศาสนาได้จำแนกกฎธรรมชาติดอกเป็นนิยาม 5 อย่าง (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2532) ซึ่งกรรมนิยามก็เป็นหนึ่งในนิยาม ทั้ง 5 ดังนั้นกฎแห่งกรรมจึงเป็นกฎที่มีความชัดเจนแน่นอนเป็นไปตามหลักสัจธรรม โดยกฎแห่งกรรมเป็นกฎที่อยู่คู่กับมนุษย์และสัตว์โลกมาช้านานไม่มีใครสามารถหลีกเลี่ยงกฎแห่งกรรมพ้นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงค้นพบกฎนี้แล้วนำมาเผยแผ่ให้ทราบถึงแม้พระองค์ไม่ทรงค้นพบหากแต่กฎแห่งกรรมนี้ก็มาช้านานแล้ว และแม้แต่พระองค์เองก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงกฎแห่งกรรมได้ ดังความที่ปรากฏในจุฬามณีวงศ์สูตร ที่ว่าด้วยกฎแห่งกรรมพระพุทธเจ้าได้ตรัสแก่สุภมาณพโตทยบุตรว่า “สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้ทราบและประณีต” (ม. อุ. (ไทย) 14/289-297/349-357.)

“กรรม” เป็นคำที่มีในสังคมไทยมานานนับพันปี และเป็นคำที่มีอิทธิพลต่อบุคคลและสังคมมาช้านาน หลายคนเข้าใจเรื่องกรรม แต่จะมีสักกี่คนที่จะมีความเข้าใจเรื่องกรรมที่ถูกต้องอย่างแท้จริง โดยกรรมนั้นเป็นคำที่อยู่คู่กับพุทธศาสนามาโดยตลอด แต่มีน้อยคนนักที่จะเข้าใจคำคำนี้ มีพระพุทธพจน์ที่กล่าวถึงความหมายของกรรม ในนิพเพธิกสูตร ความว่า “ภิกษุทั้งหลาย เจตนานั้นเองเราเรียกว่ากรรม บุคคลลงใจแล้วจึงกระทำด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ” จากพระพุทธพจน์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การกระทำใดๆ หากมีเจตนาประกอบด้วยแล้ว นั่นถือว่าเป็นกรรม (อง.ฉก. (ไทย) 22/63/571-579.)

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2546) ได้อธิบายว่า กรรม แปลตามศัพท์ว่า การงานหรือการกระทำ แต่ในทางธรรม ต้องจำกัดความจำเพาะลงไปว่า หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา หรือการกระทำที่เป็นไปด้วยความตั้งใจ ถ้าเป็นการกระทำที่ไม่มีเจตนาที่ไม่เรียกว่าเป็นกรรม กรรมเป็นหลักธรรมที่สำคัญ เพราะทุกคนนั้นต้องเกี่ยวข้องกับกรรมตลอดชีวิต นับตั้งแต่เกิดจนตาย วนเวียนอยู่ในสังสารวัฏ โดยปัจจุบันนี้สังคมเริ่มให้ความสนใจในเรื่องกฎแห่งกรรมมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากสถานีโทรทัศน์ได้นำเสนอรายการเกี่ยวกับเรื่องกฎแห่งกรรม เช่น รายการบันทึกกรรม, รายการกรรมลิขิต และรายการ 84,000 พระธรรมขันธ์ เป็นต้น ทั้งนี้ยังไม่รวมถึงรายการวิทยุ โดยเนื้อหาในรายการนั้นได้ถ่ายทอดถึงประสบการณ์จริงของผู้ที่กระทำความกรรมและได้รับผลของกรรมนั้น นอกจากนี้เนื้อหายังได้สอดแทรกหลักธรรมให้ผู้ชมได้เกิดจิตสำนึกและศรัทธาความเชื่อในกฎแห่งกรรม โดยมากชาวพุทธส่วนใหญ่จะมีความเชื่อเรื่องกรรมและมักเป็นความเชื่อถือตามกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งไม่มีความเชื่อที่อยู่บนรากฐานของ “ปัญญา” หรือการพิสูจน์ ตรวจสอบศึกษาอย่างเป็นระบบ ให้รู้ชัดแจ้งว่าในพระพุทธศาสนานั้นได้กล่าวถึงกรรมและมีหลักฐานเรื่องนี้ไว้อย่างไร บนพื้นฐานความเชื่อเรื่องกรรมที่ไม่ชัดเจนดังกล่าว ย่อมส่งผลกระทบในลักษณะของศรัทธาที่ไม่ชัดเจน และเกิดความไม่มั่นใจในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา

พระพุทธเจ้าทรงสอนให้พุทธศาสนิกชนมีความเชื่อในศรัทธา 4 โดยเป็นความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล คือ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551)

1. กัมมสัทธา คือ เชื่อกรรม, เชื่อการกระทำ, เชื่อกฎแห่งกรรม เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง คือ เชื่อว่าเมื่อทำอะไรโดยมีเจตนา คือ จงใจทำทั้งรู้ ย่อมเป็นกรรม คือ เป็นความดีความชั่วมีขึ้นในตน เป็นเหตุปัจจัยก่อให้เกิดผลดีผลร้ายสืบเนื่องต่อไป การกระทำไม่ว่าจะเปล่าและเชื่อว่าผลที่ต้องการจะสำเร็จได้ด้วยการกระทำ มิใช่ด้วยอำนาจหรืออนาคตโชค

2. วิปากสัทธา เชื่อวิปาก, เชื่อผลของกรรม เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง คือ เชื่อว่ากรรมที่ทำแล้วต้องมีผล และผลต้องมีเหตุ ผลดีเกิดจากกรรมดี ผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว

3. กัมมัสสกตาสัทธา เชื่อว่าสัตว์มีกรรมเป็นของของตน เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของ จะต้องรับผิดชอบเสวยวิบากเป็นไปตามกรรมของตน

4. ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า, มั่นใจในองค์พระตถาคตว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ทรงพระคุณทั้ง 9 ประการ ตรัสรู้ธรรมบัญญัติวินัยไว้ด้วยดี ทรงเป็นผู้นำทางที่แสดงให้เห็นว่า มนุษย์คือเราทุกคนนี้หากฝึกตนด้วยดี ก็สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุดบริสุทธิ์หลุดพ้นได้ ดังที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญไว้เป็นแบบอย่าง

จากหลักคำสอนความเชื่อเรื่องศรัทธาของพระพุทธเจ้านั้นได้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของกรรม โดยการกระทำต่างๆ นั้นมีผลเกิดขึ้นจริงและผู้กระทำย่อมได้รับผลกระทบโดยแท้ แต่ทั้งนี้เนื่องจากกรรมนั้น เป็นสิ่งที่เปี่ยมนามธรรมจับต้องไม่ได้ จึงเป็นเหตุให้ทำความเข้าใจได้ยาก ประกอบกับเหตุปัจจัยและองค์ประกอบที่หลากหลาย ย่อมส่งผลให้กรรมแสดงผลช้าบ้าง เร็วบ้าง อีกทั้งมูลเหตุของความแตกต่างระหว่างบุคคล เช่น ความแตกต่างด้านบุคลิกลักษณะ, ฐานะ, สติปัญญา ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ ล้วนมาจากผลกรรมในอดีตชาติทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้บางคนที่ไม่เข้าใจและไม่เชื่อเรื่องกรรม

กฎแห่งกรรมนั้นพระพุทธเจ้าได้ทรงหยั่งรู้เรื่องกฎแห่งกรรมอย่างลึกซึ้งหลังจากได้สำเร็จบุพเพนิวาสานุสสติญาณ และจตุปปตญาณ (ที. ปา. (ไทย) 11/304/275.) ตามลำดับ จึงเป็นสิ่งที่ยืนยันความเชื่อได้ว่า กรรมนั้นมีจริง แต่เนื่องจากกรรมนั้นเป็นสิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสหรือจับต้องได้ กล่าวคือ เป็นเรื่องของนามธรรม จึงเป็นเหตุให้หลายคนมีความลังเลและสงสัยในเรื่องกรรม พระพุทธองค์ทรงตรัสเรื่องของวิปฏิบัติในเรื่องที่ควรสงสัย หรือหลักของความเชื่อไว้ในพระสูตร เรื่อง กาลามสูตร (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2544) โดยเป็นหลักแห่งความเชื่อที่พระพุทธองค์ทรงวางไว้ให้แก่พุทธศาสนิกชนว่าไม่ให้เชื่อสิ่งใดๆ อย่างงมงาย โดยไม่ใช่ “ปัญญา” พิจารณาให้เห็นจริงถึงคุณโทษหรือดีไม่ดีกว่าเชื่อ กล่าวคืออย่างเพิ่งเชื่อ

ตามคำเล่าลือหรือตามที่ฟังๆ กันมา เรื่องกรรมก็เป็นอีกเรื่องที่ควรใช้กาลามสูตรมาพิจารณา โดยใช้ศรัทธาประกอบกับปัญญาพิจารณาอย่างถี่ถ้วน

พุทธศาสนิกชนล้วนแล้วแต่มีศรัทธา ซึ่งศรัทธานั้นต่างก็มีในทุกศาสนา หากแต่การที่เรามีศรัทธาอย่างเดียวนั้นยังคงไม่สมบูรณ์นัก เพราะขาดปัญญาคอยส่องทางซึ่งอาจทำให้ศรัทธากลายเป็นมิจฉาทิฐิก็เป็นได้ แต่หากเรามีศรัทธาโดยอาศัยคำแนะนำสั่งสอนจากผู้อื่นจนเกิดความเข้าใจ มองเห็นเหตุผลที่ถูกต้องด้วยตนเองย่อมจะนำไปสู่สัมมาทิฐิ ฉะนั้นการที่เรามีศรัทธาที่ตั้งอยู่บนรากฐานแห่งปัญญาควบคู่กันไปเพื่อส่องทางนำไปสู่สัมมาทิฐิ ซึ่งเป็นเหตุให้เราก่อแต่กรรมดีที่เป็นกุศลกรรม โดยบุคคลที่มีความเชื่อและศรัทธาเรื่องกฎแห่งกรรมนั้นมักจะมีพฤติกรรมที่ดี เมื่อใดที่ประสบกับเหตุการณ์ที่ไม่พึงปรารถนา ก็จะใช้ปัญญาพิจารณาและสามารถเข้าใจได้ว่าเป็นผลของกรรม ในขณะเดียวกันเมื่อประสบกับเหตุการณ์ที่พึงปรารถนา ก็จะไม่ประมาท โดยกฎแห่งกรรมนั้นเป็นกฎธรรมชาติ มีหลักเหตุผลและความเป็นวิทยาศาสตร์ สามารถลงมือปฏิบัติและพิสูจน์ได้ด้วยตนเอง ซึ่งผลนั้นจะบังเกิดแก่ตนเองทุกสิ่งล้วนเป็นปัจจัยตั้ง รู้ได้ด้วยตนเอง อาจกล่าวได้ว่าปัจจุบันนี้เราเองเป็นผู้รับผลของกรรมจากการกระทำของเราอยู่แล้ว ประเด็นปัญหาที่สำคัญคือ สังคมมีความเชื่อเรื่องกรรมน้อยมาก ถึงแม้กระแสสังคมจะกล่าวถึงเรื่องกรรมในแง่มุมต่างๆ ก็ตาม (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2544)

ดังนั้นบทความนี้จะนำเสนอความเชื่อเรื่องกรรมที่มีอิทธิพลต่อบุคคลในสังคมปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนเกิดศรัทธาคือมีความเชื่อในเรื่องกรรม และเป็นฐานข้อมูลในการสืบค้นสำหรับชนรุ่นหลังเพื่อต่อยอดองค์ความรู้ต่อไป

ความเชื่อเรื่องกรรม

ศาสนาทุกศาสนาล้วนมีความเชื่อเป็นรากฐานสำคัญในการเผยแผ่ และมีผลทางด้านจิตใจของศาสนิกชน เพราะพฤติกรรมของมนุษย์ส่วนหนึ่งเกิดจากความเชื่อในสิ่งที่ตนสัมผัสหรือประสบพบเจอ ความเชื่ออาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าศรัทธา ศรัทธา หมายถึง ความเชื่อ, ความเชื่อถือ ในทางธรรม หมายถึง เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล ความเชื่อมั่นสิ่งที่ดีงาม ความเลื่อมใสซาบซึ้งขึ้นใจ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551) ส่วนการวิเคราะห์ศัพท์คำว่า ศรัทธา หมายถึงความเชื่อมั่น (พระธรรมกิตติวงศ์, 2550) โดยศรัทธาสามารถมีอิทธิพลต่อชีวิตและพฤติกรรมมนุษย์อย่างมาก ดังจะเห็นได้จากสิ่งก่อสร้างทางประวัติศาสตร์ไม่ว่าจะเป็นนครวัด ปราสาทหินเขาพนมรุ้ง ปิรามิด ซึ่งสิ่งก่อสร้างเหล่านี้ล้วนมาจากความเชื่อและศรัทธาของคนสมัยนั้น ความเชื่อที่แรงกล้า ย่อมกลายเป็นศรัทธาคือเชื่ออย่างลึกซึ้งโดยไม่มีข้อสงสัย ศรัทธาจึงเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับศาสนาทุกศาสนา และหากศาสนาใดขาดซึ่งศรัทธาแล้วอาจเป็นเหตุให้ไม่สามารถสืบทอดศาสนาต่อไปยังชนรุ่นหลังได้ จึงอาจกล่าวได้ว่าศรัทธานั้นมีพลังทำให้มีความมุ่งมั่น ทุ่มเทกำลังกายและกำลังใจอย่างไม่เหน็ดเหนื่อยแต่อย่างใด ในทางพระพุทธศาสนาก็เช่นกันโดยพุทธศาสนิกชนล้วนแล้วแต่มีศรัทธาต่อคำสอนของพระพุทธเจ้า ในจันทาลสูตร (อง.ฉก. (ไทย) 22/175/292.) พระพุทธองค์ทรงตรัสถึงความสำคัญของศรัทธาว่า

“...ภิกษุทั้งหลาย อุบาสกประกอบด้วยธรรม 5 ประการ เป็นอุบาสกจันทาล เป็นอุบาสกเศร้าหมองและเป็นอุบาสกนารังเกียจ (1) เป็นผู้ไม่มีศรัทธา (2) เป็นผู้ทีสีล (3) เป็นผู้ถือมงคลตื่นข่าว เชื่อมงคล ไม่เชื่อกรรม (4) แสวงหาผู้รับทักษิณานอกศาสนา (5) ทำอุपाการนอกศาสนา ก่อนภิกษุทั้งหลาย อุบาสกประกอบด้วยธรรม 5 ประการนี้แล เป็นอุบาสกจันทาล เป็นอุบาสกเศร้าหมองและเป็นอุบาสกนารังเกียจ...”

จากหลักพุทธพจน์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผู้ที่ขาดศรัทธาซึ่งเป็นหนึ่งในธรรม 5 ประการนี้ เป็นผู้ที่น่ารังเกียจ ไม่ควรคบค้าสมาคม โดยธรรมทั้ง 5 ประการที่พระพุทธองค์ทรงดำรัสขึ้นนี้ล้วนเป็นธรรมที่ส่งเสริมให้บุคคลนั้นมีความเจริญก้าวหน้า

นายกองและเคารพหากประพฤติตามธรรมทั้ง 5 ข้อนี้ และหากผู้ใดขาดธรรมข้อใดข้อหนึ่งใน 5 ข้อนี้ย่อมแสดงถึงความเป็นผู้ที่ไม่สมบูรณ์ ศรัทธาซึ่งเป็นหนึ่งในธรรม 5 ข้อจึงเป็นสิ่งสำคัญ ที่พุทธศาสนิกชนควรที่จะมี เพราะศรัทธาจะนำมาซึ่งพฤติกรรมของบุคคล ทุกศาสนาจึงจำเป็นต้องอาศัยศรัทธาเป็นต้นนำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระพุทธศาสนา เป็นศาสนาแห่งปัญญา เป็นศาสนาแห่งหลักเหตุและผล โดยตามหลักของพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงชี้ให้เห็นว่า ถ้าบุคคลทำดี เขาจะได้ดี ถ้าบุคคลทำชั่ว เขาจะได้ชั่วเป็นผลตอบแทน ดังคำกล่าวที่ว่า หว่านพืชเช่นไรได้ผลเช่นนั้น พระพุทธเจ้าทรงเห็นว่า คนทุกคนมีปัญญาหรือมีเหตุผล คนที่มีเหตุผลหรือมีปัญญาจะเลือกทำแต่กรรมดี ที่จะส่งผลให้เขามีความสุข คนที่มีปัญญาก็จะไม่เลือกทำกรรมชั่วที่จะทำให้เขาเป็นทุกข์ (ไพลิน เตชะวิวัฒนาการ, 2538) ดังนั้นศรัทธาที่มีจะต่างจากศาสนาอื่นคือจะมีปัญญาเป็นรากฐานเสมอ เมื่อจะเชื่อหรือศรัทธาสິงใดแล้ว จะต้องปัญญาคอยควบคุมศรัทธาตามหลักกาลามสูตรในเกสปุตติสูตร (อง.ติก. (ไทย) 20/66/257.) ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมแก่ชาวนิคมเกสปุตตะ แคว้นกาละไวัว่า

อย่าปลงใจเชื่อด้วยการฟังตามกันมา

อย่าปลงใจเชื่อด้วยการถือสืบๆ กันมา

อย่าปลงใจเชื่อด้วยการเล่าลือ

อย่าปลงใจเชื่อด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์

อย่าปลงใจเชื่อด้วยเพราะตรรกะ (การคิดเอาเอง)

อย่าปลงใจเชื่อด้วยเพราะการอนุমান

อย่าปลงใจเชื่อด้วยเพราะคิดตรงตามแนวเหตุผล

อย่าปลงใจเชื่อด้วยเพราะเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว

อย่าปลงใจเชื่อด้วยเพราะมองเห็นรูปลักษณะน่าจะเป็นไปได้

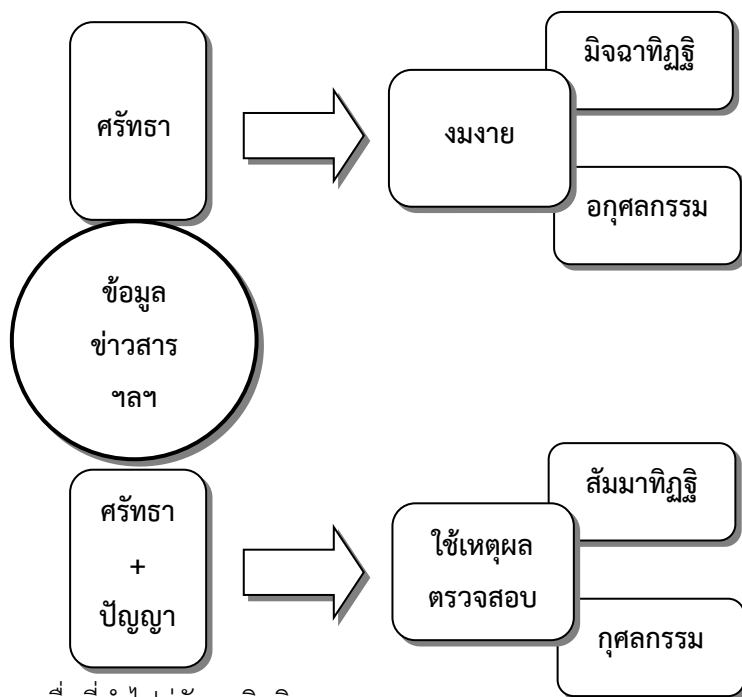
อย่าปลงใจเชื่อด้วยเพราะนับถือว่าท่านสมณะนี้เป็นครูของเรา

กาลามะทั้งหลาย เมื่อใดท่านทั้งหลายพึงรู้ด้วยตนเองเท่านั้นว่า ธรรมเหล่านี้เป็นอกุศลธรรมเหล่านี้มีโทษ ธรรมเหล่านี้ผู้รู้ติเตียน ธรรมเหล่านี้ที่บุคคลถือปฏิบัติบริบูรณ์แล้วย่อมเป็นไปเพื่อไม่เกื้อกูล เพื่อทุกข์ เมื่อนั้นท่านทั้งหลายควรละธรรมเหล่านั้นเสีย

จากหลักพุทธพจน์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าพระพุทธเจ้าท่านทรงให้ความสำคัญของความเชื่อหรือศรัทธาว่าต้องอยู่บนรากฐานของปัญญา และไม่ควรเชื่อสิ่งใดๆ โดยขาดการตรวจสอบ และเมื่อตรวจสอบด้วยตนเองแล้วเห็นว่าธรรมเหล่านั้นเป็นอกุศล ก่อให้เกิดโทษก็ควรละธรรมนั้นเสีย กล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนานั้นสอนให้คนปรับอินทรีย์คือศรัทธากับปัญญาให้สมดุลกัน (พระธรรมโกศาจารย์(ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2552) ทั้งนี้เพราะคนที่มีปัญญาแต่ขาดศรัทธาจะเป็นคนช่างสงสัยไร้ทิศทาง ส่วนคนที่มีศรัทธาแต่ขาดปัญญาจะเป็นคนงมงาย ศรัทธาจึงเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาปัญญา ศรัทธาจึงต้องมีปัญญารองรับ หากมีศรัทธาอย่างเดียวถือว่าเป็นความเชื่อที่งมงาย ดังจะเห็นได้จากการที่บุคคลหลงใหลในโหราศาสตร์ เครื่องรางของขลังต่างๆ นับเป็นการงมงายอย่างไร้เหตุผล เพียงเพราะฟังหรือเชื่อตามๆ กันมาจนเกิดศรัทธา

สำหรับคนสามัญทั่วไป ศรัทธาเป็นธรรมขั้นต้นที่สำคัญยิ่ง เป็นอุปกรณชักนำให้เดินหน้าต่อไป เมื่อใช้ถูกต้องจึงเป็นการเริ่มต้นที่ดี ทำให้การก้าวหน้าสู่จุดหมายได้ผลรวดเร็วขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงปรากฏว่า บางคราวผู้มีปัญญามากกว่า แต่ขาดความเชื่อมั่น กลับประสบความสำเร็จช้ากว่าผู้ที่มีปัญญาด้อยกว่าแต่มีศรัทธาแรงกล้า เช่น กรณีพระสารีบุตร ซึ่งบรรลุนิพพานช้ากว่าพระสาวกทั้งหลายท่า ทั้งที่เป็นผู้มีปัญญามาก ในกรณีที่ศรัทธาไปตรงกับสิ่งที่ถูกต้องแล้ว จึงเป็นการทุ่นเวลา ตรงกันข้าม ถ้าศรัทธาเกิดในสิ่งที่ผิดก็เป็นการทำให้เขว ยิ่งหลงซัดซ่านหนักขึ้นไปอีก ดังนั้นศรัทธาในพระพุทธศาสนา จึงมีความ

แตกต่างจากศรัทธาในศาสนาอื่นๆ เพราะศรัทธาในพุทธศาสนา มีเหตุผลรองรับ มีปัญญาคอยควบคุม ศรัทธาในพระพุทธศาสนามาจากหลายปัจจัย ไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อม เช่น กัลยาณมิตร และการคิดที่ถูกวิธีปัจจัยเหล่านี้ย่อมเป็นเหตุให้บุคคลเกิดสัมมาทิฐิ ซึ่งเป็นศรัทธาที่อยู่บนรากฐานของปัญญา โดยศรัทธานั้นเป็นเพียงขั้นหนึ่งในกระบวนการพัฒนาปัญญา(สัมมาทิฐิ) (วรินทร์ วิษณุโรจน์, 2549) ดังนั้นการขาดศรัทธาจึงเป็นอุปสรรคในการพัฒนาปัญญา และเมื่อขาดปัญญาจะส่งผลให้เกิดความงมงายได้กลายเป็นมิจฉาทิฐิได้ความเชื่อที่นำไปสู่สัมมาทิฐิ สามารถอธิบายดังภาพ ต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แสดงความเชื่อที่นำไปสู่สัมมาทิฐิ

จากภาพ อธิบายความได้ว่า ทุกสิ่งที่เราสัมผัสสิ่งเร้าต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลหรือข่าวสารใดๆ ฯลฯ หากเราพิจารณาด้วยศรัทธาอย่างเดียว ปราศจากเหตุผลแล้ว ย่อมเป็นเหตุให้เกิดความงมงาย กลายเป็นมิจฉาทิฐิ เป็นเหตุให้สร้างอกุศลกรรมได้ ในทางตรงกันข้าม หากเราพิจารณาทุกสิ่งที่เราสัมผัส ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลหรือข่าวสารใดๆ โดยใช้ศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญาแล้ว การใช้เหตุผลตรวจสอบ ให้ปราศจากความงมงาย ย่อมกลายเป็นสัมมาทิฐิ เป็นเหตุให้สร้างกุศลกรรมได้ การมีศรัทธาเป็นเหมือนมีร่องไหลประจำของกระแสความคิด เมื่อได้รับรู้อารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งเกินกำลังของศรัทธาที่มีอยู่ กระแสความคิดก็จะแล่นไปตามร่องหรือแนวความคิดที่ศรัทธาเตรียมไว้ ปัญญาจึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นมากสำหรับช่วยศรัทธาตรวจสอบตามหลักเหตุและหรือคัดกรองความงมงายออกไป ให้สิ่งนั้นเหลือแต่ความจริงที่สามารถพิสูจน์ได้ กลายเป็นศรัทธาที่บริสุทธิ์ปราศจากความเคลือบแคลงใจ หรือข้อสงสัยใดๆ เมื่อพุทธศาสนิกชนเริ่มมีศรัทธาในพุทธศาสนา นับเป็นจุดเริ่มต้นหรือความเชื่อ ในเรื่องกรรม

โดยทั่วไปความเชื่อเป็นพื้นฐานสำคัญของศาสนา โดยให้เชื่อก่อนแล้วรู้เอง ดังนั้นต้องบังคับให้เชื่อ แต่ในพุทธศาสนาให้รู้ก่อนแล้วจึงเชื่อ และจะเชื่อหรือไม่ก็ไม่บังคับ (สภาการศึกษา มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2532) เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งเหตุและผล ทุกสิ่งที่เกิดขึ้นล้วนเกิดจากเหตุปัจจัยต่างๆ พร้อมผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้น การเวียนว่ายตายเกิดเป็นผลสืบเนื่องจากอำนาจกรรมที่บุคคลได้กระทำไว้ เพราะเมื่อทำกรรมย่อมได้รับผลของกรรมที่เรียกว่า วิบากกรรม กฎแห่งกรรม จึงเป็นกฎสากลยืนยันความเกี่ยวเนื่องของหลักเหตุและผล และกฎแห่งกรรมจึงเป็นหลักธรรมที่พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญมาก พระพุทธเจ้าทรงสอนให้พุทธศาสนิกชนมีความเชื่อในศรัทธา 4 (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2551)

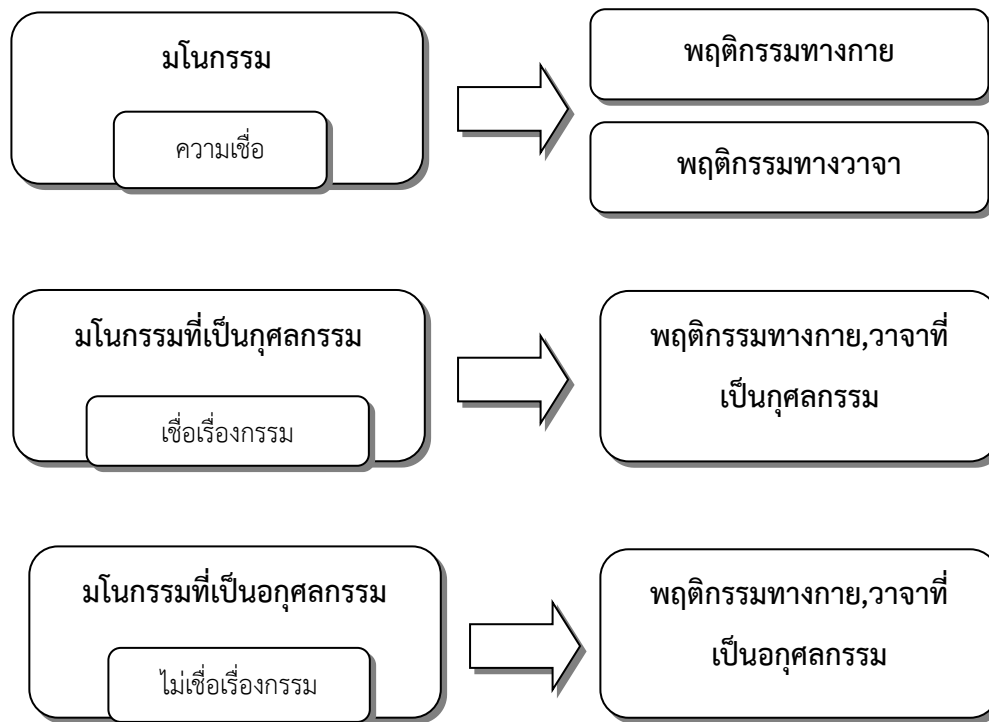
โดยเป็นความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล คือ (1) กัมมสัทธา คือ เชื่อกรรม, เชื่อการกระทำ, เชื่อกฎแห่งกรรม (2) วิปากสัทธา เชื่อวิปาก, เชื่อผลของกรรม เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง (3) กัมมัสสกตาสัทธา เชื่อตามที่สัตว์มีกรรมเป็นของของตน และ (4) ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า, มั่นใจในองค์พระศาสดาว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ จากศรัทธาทั้ง 4 สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อในกฎแห่งกรรมได้เป็นอย่างดี และกฎแห่งกรรมเองเป็นหลักธรรมที่ช่วยให้เข้าใจชีวิตของสัตว์โลก ในภพภูมิต่างๆ ได้อย่างชัดเจน โดยพระพุทธเจ้าได้หยั่งรู้เรื่องกฎแห่งกรรมหลังจากสำเร็จ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ (การระลึกชาติ) และจตุปปากาญาณ (ญาณหยั่งรู้การตายและการเกิดของสัตว์ทั้งหลาย) เมื่อทรงตรัสรู้แล้วจึงทรงสั่งสอนสัตว์โลก เพื่อให้รู้และเข้าใจว่าเพราะเหตุที่สัตว์โลกต้องวนเวียนอยู่ในสังสารวัฏเป็นเพราะกรรม การเวียนว่ายตายเกิดที่พระองค์ทรงหยั่งรู้นี้เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนต่อการเชื่อในเรื่องกรรม

กฎแห่งกรรมเป็นกฎธรรมชาติและเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการปฏิจลสมุปบาท สัตว์โลกทุกชีวิตล้วนอยู่ในกระแสกรรมที่ตนได้ก่อไว้ กรรมจึงเป็นหลักธรรมที่พุทธศาสนิกชนควรให้ความสนใจ แต่ด้วยผลของกรรมหรือวิปากนั้นไม่ได้ให้ผลทันทีที่กระทำการ ทิ้งขึ้นอยู่กัเหตุปัจจัยหลายอย่าง จึงเป็นเหตุให้พุทธศาสนิกชนเกิดความสงสัย คลางแคลงใจ มีความเข้าใจคลาดเคลื่อนและสับสนเกี่ยวกับกรรม จนเป็นเหตุให้บุคคลจำนวนไม่น้อยเลิกเชื่อเรื่องกรรม แต่กลับหันไปเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ เครื่องราง ของขลังและโหราศาสตร์ ซึ่งศาสตร์ดังกล่าวอาจช่วยให้สบายใจในระดับหนึ่ง แต่เมื่อพิจารณาอย่างถ่องแท้จะพบว่าเป็นเรื่องงมงายปราศจากหลักเหตุและผลอย่างมาก เพราะฉะนั้นในการทำความเข้าใจเรื่องกรรม นอกจากจะทำความเข้าใจในตัวหลักเองแล้ว ยังมีปัญหาเพิ่มขึ้นคือ จะต้องแก้ความเข้าใจคลาดเคลื่อนในเรื่องกรรมนั้นด้วย (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2538) เพราะความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนนี้ส่งผลถึงความเชื่อที่จะตามมา ดังนั้นหากทุกคนมีความเข้าใจในกฎแห่งกรรมที่ถูกต้องตามหลักพุทธธรรมแล้ว ความเชื่อเรื่องกรรมย่อมตามมา โดยพฤติกรรมของมนุษย์สามารถแสดงออกทางกาย (กายกรรม) และวาจา (วจีกรรม) ให้เห็นเป็นรูปธรรม ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ล้วนมาจากจิตใจ (มโนกรรม) ในบรรดากรรม 3 อย่าง มโนกรรมมีความสำคัญที่สุดและมีผลกว้างขวางรุนแรงที่สุด ดังพระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า (ม.ม. (ไทย) 13 / 57 / 55.)

“...ดูกรตปัสสี บรรดากรรมทั้ง 3 ประการที่จำแนกแยกเป็นอย่างนี้ เราบัญญัติมโนกรรมว่ามีโทษมากกว่า

ในการทำกรรมชั่ว ในการประพฤติกกรรมชั่ว มิใช่กายกรรม หรือวจีกรรม...”

จากพุทธพจน์ข้างต้น แสดงให้เห็นว่า มโนกรรมสำคัญที่สุด เพราะเป็นจุดเริ่มต้นของการกระทำทั้งหมด คนคิดก่อนแล้วจึงพูด จึงกระทำคือแสดงออกทางกายและวาจา การกระทำของคนเราอาจเกิดจากพฤติกรรมที่มองเห็นได้ และมองเห็นไม่ได้ ดังนั้นแหล่งกำเนิดของกรรมคือ จิตใจของคนนั่นเอง (เกียรติวรรณ อมาตยกุล, 2530) มโนกรรมจึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมมากที่สุด และความเชื่อนับเป็นส่วนหนึ่งของมโนกรรมเพราะเกิดจากจิตใจ ดังนั้นความเชื่อจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและส่งผลต่อพฤติกรรมเช่นกัน เพราะหากมีความเชื่อในสิ่งที่เป็นอกุศลกรรม ย่อมมีโอกาสนำให้เราก่อกรรมชั่วได้ และความเชื่อเรื่องกรรมนั้น สามารถอธิบายดังภาพ ต่อไปนี้

ภาพที่ 2 แสดงความเชื่อเรื่องกรรม

จากภาพ อธิบายความได้ว่า ความเชื่อเป็นส่วนหนึ่งของมโนกรรม และส่งผลต่อกายกรรมและวจีกรรม หากบุคคลไม่มีความเชื่อเรื่องกรรมในมโนกรรมแล้ว ย่อมส่งผลให้กายกรรมและวจีกรรมที่เป็นอกุศลกรรมด้วย ในทางตรงกันข้าม หากบุคคลมีความเชื่อเรื่องกรรมในมโนกรรมแล้ว ย่อมส่งผลให้กายกรรมและวจีกรรมที่เป็นกุศลกรรมเช่นกัน กล่าวได้ว่าเมื่อความเชื่อที่เป็นมโนกรรมนี้เป็นอิทธิพลสำคัญที่สุดที่จะเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตและสังคม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2547) ดังนั้นเมื่อบุคคลมีความเชื่อเรื่องกรรมทำให้เกิดสัมมาทิฐิซึ่งเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในกฎแห่งกรรมมากยิ่งขึ้น โดยมีความเชื่อเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรม สัตว์โลกที่ก่อกรรมย่อมต้องได้รับวิบากไม่ช้าก็เร็ว วิบากกรรมอาจส่งผลในชาตินั้นหรือชาติหน้าล้วนขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัย และเมื่อมีบุคคลเชื่อในเรื่องกรรมและผลของกรรมว่ามีจริง ชาติหน้ามีจริง กรรมตามไปให้ผลจริงจนคนทั้งหลายยอมเชื่อเช่นนั้นแล้ว การสอนศีลธรรมจะได้ผล คนจะกลัวบาป ยอมเว้นชั่วและทำดีกันทั่วไป ซึ่งจะส่งผลให้ก่อแต่กุศลกรรม (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2546)

สังคมส่วนใหญ่ในปัจจุบันมักจะวัดความดีของคนที่วัดดู ฐานะ ตำแหน่ง หน้าที่ หากผู้ใดมีฐานะดี มีชื่อเสียง ตำแหน่ง การงานที่สูง สิ่งเหล่านี้สังคมให้ความชื่นชม มีอิทธิพลและส่งผลต่อความเชื่อของสังคม โดยเชื่อว่าผู้ที่มีฐานะ ตำแหน่ง หน้าที่ การงานที่สูง แสดงว่าผู้นั้นเป็นคนดี สิ่งเหล่านี้สังคมเกิดความเชื่อว่าเพราะเขาก่อกรรมดี จึงได้รับผลของกรรมดี ซึ่งความเชื่อ ดังกล่าวไม่ถูกต้องเสมอไป การที่บุคคลมีฐานะ ตำแหน่ง หน้าที่การงานที่สูง อาจกำลังก่อกรรมชั่วอยู่ก็เป็นได้ โดยการทำความดีหรือกรรมชั่วอาจไม่มีใครรู้ มีแต่ใจเราเองเท่านั้นที่รู้และสัมผัสถึงกุศลกรรมหรืออกุศลกรรมนั้นได้ คนส่วนมากมักถือเอาความสุข ความปรารถนาในชีวิตปัจจุบันเป็นมาตรฐานวัดความดี คือ ความดีต้องมีผลออกมาเป็นความสุข ความปรารถนาเป็นลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ความชั่วต้องมีผลตรงข้าม แต่ในความเป็นจริงแล้วไม่แน่นอนเลย (วศิน อินทสระ, 2545) ทั้งนี้ เพราะโลกธรรมด้านดีไม่ได้เป็นตัวชี้วัดความดีของบุคคลนั้นๆ เสมอไป การที่บุคคลได้เสวยวิบากกรรมดี (โลกธรรมด้านดี) นั้นเป็นเพราะในอดีตเขาได้ก่อกรรมดีไว้ และกรรมดีจึงส่งผลมายังปัจจุบัน กรรมชั่วในปัจจุบันยังไม่ส่งผล ทั้งนี้

เพราะผลของการกระทำใดๆ จะเกิดขึ้นในสภาพที่เหมาะสมเท่านั้น โดยไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นทันทีหลังจากการกระทำนั้นๆ และหากไม่เร่งสร้างกรรมดีต่อ ผลของกรรมชั่วที่เป็นวิบากย่อมรอส่งผลอยู่ไม่ช้าก็เร็ว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยของบุคคลนั้น

ความเชื่อเรื่องกรรมที่ไม่ถูก คือ เรามองกรรมไปที่สิ่งของ มีเงินทองของนอกกาย ซึ่งเป็นความเชื่อที่ไม่ถูกต้อง แต่ไม่ได้มองที่ผลของมัน คือ ความดีความชั่ว อันมีอยู่แล้วในกรรมนั้น ซึ่งจิตใจเราสัมผัสได้ทุกครั้งที่เราทำกรรม (พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส อินทปัญโญ), 2539) นั้นแสดงว่าสังคมให้ความสำคัญกับวัตถุนิยมมากเกินไปจนลืมคุณค่าของความดี จนกลายเป็นความเชื่อที่ผิด ความเชื่อที่ผิดหลักกรรม พระพุทธองค์ตรัสไว้ในติตถายตนสูตร (อง.ดิก. (ไทย) 20/62/238.) สรุปได้ว่า

1. บุคคลจะได้รับสุขหรือทุกข์ เป็นเพราะสาเหตุจากกรรมที่ทำไว้ในชาติก่อนทั้งสิ้นเป็นเหตุ เรียกว่า ปุพเพกตาเหตุวาท
2. บุคคลจะได้รับสุขหรือทุกข์ เป็นเพราะสาเหตุจากการเนรมิตของพระเป็นเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ เรียกว่า อัสสรนิมมานาเหตุวาท
3. บุคคลจะได้รับสุขหรือทุกข์ ไม่ได้มีสาเหตุมาจากปัจจัยใดๆ ทั้งสิ้น เรียกว่า อาเหตุปัจจัยวาท

พระพุทธองค์ได้ตรัสถึงผลของความเชื่อดังกล่าวทำให้สัตว์เร่ร่อนไปเกิดไม่มีที่สิ้นสุด และเป็นความเชื่อที่จัดอยู่ในหลักอภิปรัชญา อันหมายถึง การกระทำทุกอย่างไม่มีผล ทำดีไม่ได้ดี ทำชั่วไม่ได้ชั่ว จากพุทธพจน์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การที่เรามีความเชื่อว่าบุคคลจะได้รับสุขหรือทุกข์เป็นผลจากกรรมในอดีตชาติ, จากพระเจ้าหรือไม่ทราบสาเหตุ ความเชื่อเหล่านี้ นับเป็นมิจฉาทิฐิทั้งสิ้น เพราะความเชื่อดังกล่าวล้วนเป็นการปฏิเสธหลักกรรมในพุทธศาสนา และส่งผลให้สร้างอกุศลกรรมได้ กฎแห่งกรรมเป็นกฎที่ลือตามเหตุและผลเป็นสำคัญ และกฎของเหตุและผลนี้เองที่จะนำไปสู่หลักการสำคัญอีกประการหนึ่งของพุทธศาสนา คือ เรื่องของกรรมที่มีอิทธิพลอย่างหนึ่งต่อความทุกข์หรือความสุขของคน โดยไม่มีผู้ใดมีอิทธิพลเหนือกฎแห่งกรรมได้ บุคคลจะสุขหรือทุกข์ขึ้นอยู่กับกรรมในอดีตที่ตนเคยก่อไว้ส่งผลมาในปัจจุบัน ซึ่งตรงตามหลักเหตุและผล สุขหรือทุกข์จึงไม่ใช่เพราะอำนาจของเทพเจ้าแต่ประการใด

สรุปความว่า ความเชื่อเรื่องกรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะส่งผลให้บุคคลมีพฤติกรรม ที่ดีหรือชั่ว ความเชื่อเรื่องกรรมส่งผลให้เกิดสัมมาทิฐิ การเข้าใจในเรื่องกรรม หมั่นสร้างแต่กุศลกรรม หลีกเลียงอกุศลกรรม ไม่ประมาทและมีสติในการใช้ชีวิตประจำวัน ไม่คร่ำครวญอยู่กับการกระทำชั่วในอดีต แต่หมั่นสร้างกุศลกรรมในปัจจุบัน เกิดความมั่นใจว่ากรรมดีที่สั่งสมไปนั้นรอวันตอบสนองอยู่ และผู้ที่ก่อกรรมดีเท่านั้นจะได้รับผลของกรรมดีที่ตนก่อไว้ ความเชื่อเรื่องกรรมสามารถช่วยให้มีกำลังใจในการสร้างความดีต่อไป และไม่ท้อแท้ขณะที่กำลังรับวิบากกรรมชั่วอยู่ เพราะเราสามารถลิขิตกรรมของเราเองได้ ในขณะที่สัตว์โลกก็อยู่ภายใต้กระแสกรรมที่ตนสร้างไว้ สัตว์โลกก่อกรรมจึงเป็นเหตุให้วิบากกรรม กรรมจึงกำหนดชีวิตของสัตว์โลก วนเวียนอยู่ในสังสารวัฏเรื่อยไป ซึ่งหากมีความเชื่อเรื่องกรรม ความเชื่อนี้ย่อมส่งผลให้สามารถกำหนดกรรมของตนได้ นั้นหมายถึง เดิมวิบากกรรมกำหนดชีวิตเรา แต่ปัจจุบันเราเองเป็นผู้กำหนดกรรมและวิบากกรรม ทุกคนสามารถกำหนดกรรมของตนได้ เริ่มที่ความเชื่อเรื่องกรรมเป็นจุดเริ่มต้น เพราะความเชื่อเรื่องกรรมเป็นหลักคำสอนที่พุทธศาสนาให้ความสำคัญตามที่พระพุทธองค์ทรงค้นพบและสอนเพื่อให้รู้และเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธธรรมต่อไป

อิทธิพลที่มีต่อบุคคล

ความเชื่อย่อมส่งผลต่อพฤติกรรมมนุษย์ เมื่อมนุษย์มีความเชื่อจะเป็นแรงผลักดันให้มนุษย์แสวงหาพฤติกรรมที่ตนเชื่อ และความเชื่อเรื่องกรรมก็เช่นกัน เมื่อบุคคลมีความเชื่อเรื่องกรรม ย่อมมีอิทธิพลส่งผลให้บุคคลสามารถปฏิบัติตามความเชื่อเรื่องกรรมที่มีและนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน ส่งผลให้มีพฤติกรรมที่ดีตามมา ซึ่งอิทธิพลความเชื่อเรื่องกรรมที่มีต่อบุคคลในสังคมปัจจุบันมีหลายด้านดังต่อไปนี้

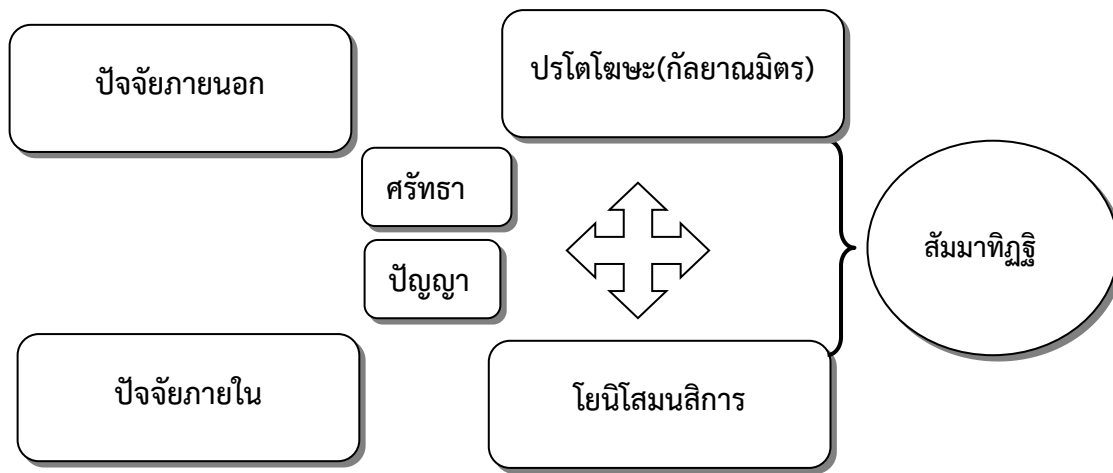
1. ด้านแนวคิด

อิทธิพลของความเชื่อสามารถส่งผลต่อแนวคิดซึ่งเป็นไปโดยธรรมชาติ พฤติกรรมมนุษย์ทั้งหลายไม่ว่าจะอยู่ในสิ่งแวดล้อมใดๆ ในโลกล้วนแต่หล่อหลอมจากความเชื่อและความศรัทธาทั้งสิ้น เมื่อบุคคลเกิดศรัทธาในพุทธศาสนาย่อมส่งผลต่อพฤติกรรมในชีวิตประจำวัน โดยดำเนินวิถีชีวิตให้สอดคล้องตามหลักคำสอนของพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นการฟัง พูด คิด ทำ ที่อยู่ในกรอบศีลธรรมอันดีงาม และศรัทธานี้จะเป็นศรัทธาที่ยั่งยืน กลายเป็นสัมมาทิฐิ เพื่อเป็นรากฐานในการสร้างกุศลกรรมต่อไป ความศรัทธาในกรรมของพุทธศาสนิกชนนำมาซึ่งแนวคิดที่เป็นสัมมาทิฐิ จึงกล่าวได้ว่าความเชื่อเรื่องกรรมที่ประกอบด้วยสัมมาทิฐินับเครื่องมืออย่างหนึ่งที่จะนำพาบุคคลออกอุศลกรรม โดยสัมมาทิฐิ มาจากคำว่า สัมมา หมายถึง โดยชอบ, ดี, ถูกต้อง, ถูกถ้วน, สมบูรณ์, จริง, แท้ ส่วน ทิฐิ หมายถึง ความเห็น, ความเข้าใจ, ความเชื่อถือ ดังนั้นสัมมาทิฐิ จึงหมายถึง ปัญญาอันเห็นชอบ คือเห็นอริยสัจ 4, เห็นชอบตามคลองธรรมว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว, มารดาบิดามี(คือมีคุณความดีควรแก่ฐานะหนึ่งที่เราเรียกว่ามารดาบิดา), เห็นถูกต้องตามที่จริงว่าขันธ 5 ไม่เที่ยง เป็นต้น สัมมาทิฐินั้นเป็นองค์ประกอบสำคัญของมรรคในฐานะเป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิบัติธรรม โดยปัจจัยเพื่อเกิดขึ้นแห่งสัมมาทิฐิมี 2 ประการ ดังนี้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2551)

1) **ปรโตโฆชะ** หมายถึงเสียงจากผู้อื่น เป็นการกระทำหรือชักจูงจากภายนอก เช่น การสั่งสอน การแนะนำ การถ่ายทอด การโฆษณา คำบอกเล่า ข่าวสาร ข้อเขียน คำชี้แจงอธิบาย การเรียนรู้จากผู้อื่นในที่นี้หมายถึงเอาเฉพาะส่วนที่ดีงามถูกต้อง เฉพาะอย่างยิ่งการฟังธรรม ความรู้หรือคำแนะนำจากบุคคลที่เป็นกัลยาณมิตร

2) **โยนิโสมนสิการ** หมายถึงการทำให้เข้าใจให้แยบคาย หรือการใช้ความคิดถูกวิธี ความรู้จักคิด คิดเป็นหรือคิดอย่างมีระบบ หมายถึง การรู้จักมอง รู้จักพิจารณาสิ่งทั้งหลาย โดยมองตามสิ่งนั้นๆ มันเป็นอย่างมันและโดยวิธีคิดหาเหตุผล สืบค้นถึงต้นเค้า สืบสาวให้ตลอดสาย แยกแยะสิ่งนั้นๆ หรือปัญหานั้นๆ ออกให้เห็นตามสภาวะ และตามความสัมพันธ์สืบทอดแห่งเหตุปัจจัย ข้อที่สองนี้เป็นองค์ประกอบภายใน ได้แก่ปัจจัยภายในบุคคล อาจเรียกร่างๆ ว่า วิธีการแห่งปัญญา

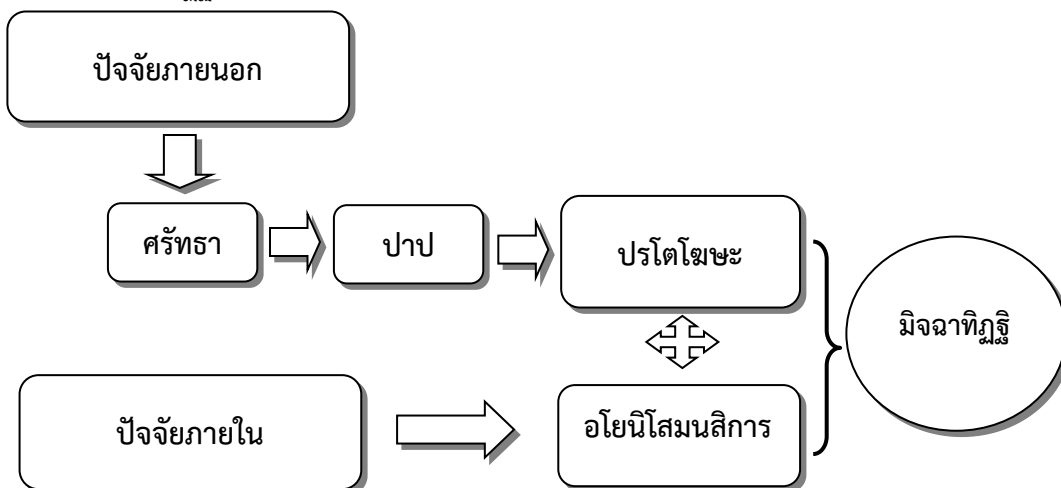
จะเห็นได้ว่าปัจจัยทั้งสองต้องอาศัยซึ่งกันและกัน เพราะหากมีแต่ผู้อื่นชักจูง (ปรโตโฆชะ) แต่ตนไม่มีปัญญา หรือคิดวิเคราะห์อย่างมีระบบแล้ว ก็เปรียบเสมือนไก่ได้พลอย หรือลิงได้แก้ว แต่ไม่สามารถนำข้อมูลที่ได้มาพิจารณาเพื่อแก้ปัญหาที่ตน หรือ หากมีแต่ปัญญา ความคิด วิเคราะห์อย่างเดียว(โยนิโสมนสิการ) แต่ขาดผู้ชี้แนะที่ถูกต้อง ย่อมเปรียบเสมือนคนที่เดินทางอยู่ในป่าแต่ไม่แผนที่หรือเข็มทิศเพื่อช่วยนำทาง ดังนั้นหากผู้ที่มีทั้งปรโตโฆชะ และโยนิโสมนสิการ ก็อาจเปรียบได้กับนักเดินทางที่มีเข็มทิศหรือแผนที่คอยช่วยนำทางสู่ความสำเร็จหรือเป้าหมายโดยเร็ว และการสร้างเสริมปรโตโฆชะ ต้องเริ่มต้นจากศรัทธาเป็นสำคัญ และมีกัลยาณมิตรช่วยส่งเสริม ส่วนโยนิโสมนสิการเป็นการใช้ความคิด วิเคราะห์ด้วยปัญญาพิจารณาไตร่ตรองซึ่งเป็นปัจจัยภายในตัวบุคคล ปรโตโฆชะ และโยนิโสมนสิการ สามารถอธิบาย ดังภาพ ต่อไปนี้

ภาพที่ 3 แสดงการเกิดสัมมาทิฐิ

จากภาพ อธิบายความได้ว่า ปรโตโมหะและโยนิโสมนสิการนั้นจะเกิดขึ้นได้ ย่อมมีปัจจัย ดังนี้ คือ ปัจจัยภายนอก เริ่มจากศรัทธาที่สามารถเกิดได้จากบุคคลรอบข้างสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนที่ดี ข้อมูลข่าวสาร หนังสือที่ให้ความรู้ ล้วนเป็น กัลยาณมิตร ปัจจัยเหล่านี้ก่อให้เกิดปรโตโมหะ ส่วนปัจจัยภายใน คือ ปัญญา ก่อให้เกิดโยนิโสมนสิการ และเมื่อปัจจัย ภายนอกและปัจจัยภายในรวมกันก่อให้เกิดสัมมาทิฐิ โดยปัจจัยทั้งสองมีความสัมพันธ์และเอื้อต่อกัน จะขาดตัวใดตัวหนึ่ง ไม่ได้ ปัจจัยให้เกิดสัมมาทิฐิ ได้แก่ ปรโตโมหะที่ดีงาม การหล่อหลอมกลมเกลียวในทางที่ถูกต้องจากสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี เฉพาะอย่างยิ่งกัลยาณมิตรมิตรหรือการเสวนากับสัตบุรุษ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551) ปัจจัยเหล่านี้ส่งเสริมให้เกิดสัมมาทิฐิต่อไป

แต่ในทางตรงกันข้าม หากขาดกัลยาณมิตร ทำให้พบกับปรโตโมหะที่ผิดพลาด และใช้ความคิดผิดวิธี ผลลัพธ์ที่ได้ จะกลายเป็นมิจฉาทิฐิทันทีที่สามารถอธิบายดังภาพ ต่อไปนี้

ภาพที่ 4 แสดงการเกิดมิจฉาทิฐิ

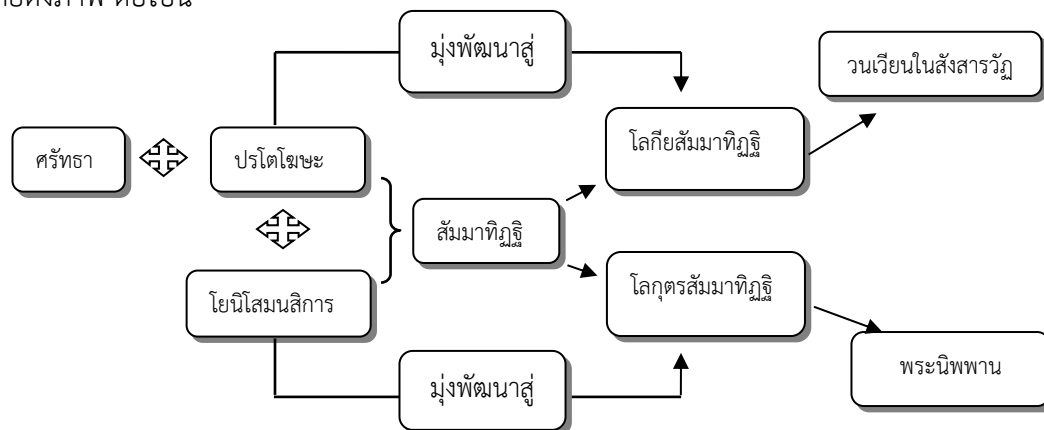
จากภาพ อธิบายความได้ว่า ปัจจัยภายนอกที่ประกอบด้วยศรัทธาที่ขาดปัญญาเป็นรากฐาน ประกอบกับการมี บาปมิตรแล้วถือว่าเป็นกับปรโตโมหะที่ผิดพลาด ส่วนปัจจัยภายในที่ขาดปัญญา ก่อให้เกิดโยนิโสมนสิการ ส่งผลให้เกิด มิจฉาทิฐิตามมา ทั้งปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในมีความสัมพันธ์กันและไม่อาจขาดกันได้ เพราะปัจจัยให้เกิดมิจฉาทิฐิ

ได้แก่ ปรโตโฆษะที่ไม่ดีงาม สิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ชั่วร้าย เฉพาะอย่างยิ่งบาปมิตรและโยนิโสมนสิการคือ การทำในใจโดยไม่แยบคาย ไม่รู้จักคิด คิดไม่เป็น คิดไม่ถูกวิธี ทั้งสองปัจจัยที่ไม่เอื้ออำนวยซึ่งกันและกันย่อมก่อให้เกิดมิจฉาทิฐิในที่สุด

เมื่อสัมมาทิฐิเกิดขึ้น ย่อมส่งผลหนุนนำให้ประพฤตินสิ่งที่ถูกต้อง ดีงาม ก่อเกิดกุศลกรรมต่อใน โดยสัมมาทิฐิสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) โลกียสัมมาทิฐิ เป็นความเห็นชอบระดับโลกีย์ หมายถึง ความเห็น ความเชื่อ ความเข้าใจเกี่ยวกับโลกและชีวิตที่ถูกต้องตามหลักแห่งความดี เป็นไปตามคลองธรรม หรือสอดคล้องกับศีลธรรม โดยสัมมาทิฐิประเภทนี้เกิดจาก ปรโตโฆษะที่เป็นปัจจัยภายนอก ด้วยอาศัยศรัทธาเป็นเครื่องเชื่อมโยงชักนำให้เกิดขึ้น

2) โลกุตตรสัมมาทิฐิ เป็นความเห็นชอบระดับโลกุตระ หมายถึง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโลกและชีวิตที่ถูกต้องตามความเป็นจริง หรือรู้เข้าใจตามสภาวะของธรรมชาติ โดยสัมมาทิฐิประเภทนี้ต้องเกิดจากโยนิโสมนสิการ ซึ่งเป็นปัจจัยภายในช่วยพัฒนาให้เกิดขึ้น ส่วนปรโตโฆษะที่ดีหรือกัลยาณมิตรอาจช่วยได้เพียงการกระตุ้นให้บุคคลนั้นใช้โยนิโสมนสิการแล้วรู้เห็นเข้าใจเอง ซึ่งพุทธศาสนิกชนที่ศรัทธาในกรรม เรียกว่า กัมมัสสกตาศรัทธาเป็น โลกียสัมมาทิฐิ ซึ่งสามารถพัฒนาสู่โลกุตตรสัมมาทิฐิได้ เพราะโลกุตตรสัมมาทิฐิเป็นเป้าหมายสูงสุดของพุทธศาสนา ประเภทของสัมมาทิฐิ สามารถอธิบายดังภาพ ต่อไปนี้

ภาพที่ 5 แสดงประเภทของสัมมาทิฐิ

จากภาพ อธิบายความได้ว่า เริ่มจากศรัทธาที่ประกอบด้วยปรโตโฆษะซึ่งเป็นปัจจัยภายนอก ร่วมกับปัจจัยภายใน คือ โยนิโสมนสิการซึ่งเป็นปัจจัยภายใน ทั้งสององค์ประกอบก่อให้เกิด สัมมาทิฐิ โดยสัมมาทิฐิสามารถแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1. โลกียสัมมาทิฐิ ซึ่งต้องอาศัยปรโตโฆษะที่ดีเพื่อก่อให้เกิดโลกียสัมมาทิฐิ และต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏ อยู่ แต่หากเป็น 2. โลกุตตรสัมมาทิฐิ ซึ่งจะเกิดได้ต้องอาศัยโยนิโสมนสิการที่เป็นปัจจัยภายในกระตุ้นให้เกิดโลกุตตรสัมมาทิฐิ โดยปรโตโฆษะหรือกัลยาณมิตรอาจช่วยได้เพียงกระตุ้นให้บุคคลใช้โยนิโสมนสิการแล้วรู้เห็นเข้าใจเอง ดังนั้น สัมมาทิฐิประเภทนี้ไม่อาจเกิดขึ้นได้เพียงการรับฟังแล้วเชื่อตามคนอื่นด้วยศรัทธา (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2551) จะเป็นความรู้ความเข้าใจอย่างเดียวยังไม่พอ ทั้งนี้เมื่อเกิดโลกุตตรสัมมาทิฐิแล้วจะเข้าสู่นิพพานที่เป็นเป้าหมายสูงสุดของพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่าปัจจัยภายนอกคือ ปรโตโฆษะ ล้วนส่งผลได้ถึงศรัทธา จบลงเพียงแคโลกียสัมมาทิฐิเท่านั้น ซึ่งไม่ใช่เป้าหมายสูงสุดของพุทธศาสนา ยังคงต้องวนเวียนอยู่ในสังสารวัฏ แต่หากต้องการหลุดพ้นจากสังสารวัฏจะต้องพัฒนาโยนิโสมนสิการ แล้วโยนิโสมนสิการ จึงจะสามารถนำไปสู่โลกุตตรสัมมาทิฐิบรรลุจุดหมายสูงสุดของพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่าเราสามารถที่จะเลือกปฏิบัติให้ไปสู่โลกียสัมมาทิฐิ หรือโลกุตตรสัมมาทิฐิก็ได้ และในอริยมรรคมีองค์ 8 ในหลักไตรสิกขา(ศีล สมาธิ ปัญญา) จัดได้

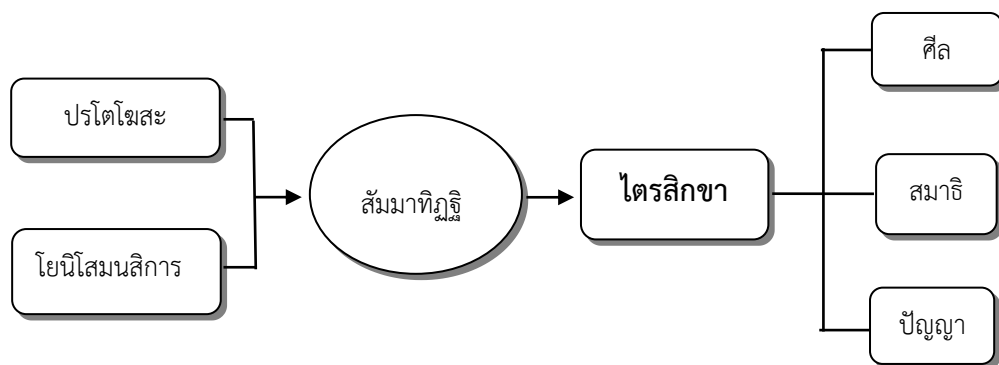
ว่าสมาธิปฏิบัติเป็นส่วนหนึ่งของปัญญา และเป็นหัวหน้า ดังพุทธพจน์กล่าวในมหาจิตตาริสกสูตร (ม.อ.(ไทย) 14/136/174-175.) ว่า

“...สมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ) อันเป็นอริยะ ที่มีอุปนิสัย มีปริชาารเป็นอย่างไร

คือ สมาธิปฏิบัติ(เห็นชอบ) สมาสากับปะ(ดำริชอบ) สมาวาจา(เจรจาชอบ) สมากัมมันตะ(กระทำชอบ) สมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ) สมาวายามะ(พยายามชอบ) สมาสติ(ระลึกชอบ) สภาวะที่จิตมีอารมณ์เดียว แวดล้อมด้วยองค์ 7 นี้เราเรียกว่าสมาสมาธิอันเป็นอริยะที่มีอุปนิสัยบ้าง เรียกว่า สมาสมาธิอันเป็นอริยะมีปริชาารบ้าง

บรรดาองค์ 7 นั้นสมาธิปฏิบัติเป็นหัวหน้าคือ ภิกษุรู้ชัดมิจฉาปฏิภาณว่าเป็นมิจฉาปฏิภาณ รู้ชัดสมาธิปฏิบัติว่าเป็นสมาธิปฏิบัติ ความรู้ของภิกษุนั้นเป็นสมาธิปฏิบัติ...”

จากพุทธพจน์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าในอริยมรรคมีองค์ 8 นั้นสมาธิปฏิบัติมีความสำคัญ กล่าวคือเป็นธรรมที่เป็นหัวหน้านำธรรมอื่นๆ สมาธิปฏิบัติจึงเป็นจุดตั้งต้นในการพัฒนาชีวิต การฝึกฝนความรู้จักคิด ความคิดเห็น ตลอดจนความเชื่อถือถูกต้องที่เรียกว่า สมาธิปฏิบัติ ซึ่งเป็นแกนนำของชีวิตที่ดำรงมาทั้งหมด (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2549) ดังนั้นในการพัฒนาปัญญา จึงควรพัฒนาสมาธิปฏิบัติ ให้เป็นแกนนำหรือเป็นรากฐาน ซึ่งการพัฒนาปัญญาภายในตัวบุคคลดำเนินไปได้ กระบวนการนี้แบ่งเป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ เรียกว่า ไตรสิกขา คือ 1. การอบรมในด้านความประพฤติ ระเบียบวินัย ความสุจริตทางกาย วาจาและอาชีวะ เรียกว่า อธิศีลสิกขา (ศีล) 2. การฝึกฝนอบรมทางจิตใจ การปลูกฝังคุณธรรม สร้างเสริมคุณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพของจิต เรียกว่า อธิจิตตสิกขา(สมาธิ) และ 3. การฝึกฝนอบรมทางปัญญา ให้เกิดความรู้ ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้ความเป็นไปตามเหตุปัจจัยที่ทำให้แก้ไข้ปัญหาไปตามแนวทางเหตุผล รู้เท่าทันโลกและชีวิตจนสามารถทำจิตใจให้บริสุทธิ์ หลุดพ้นจากความยึดมั่นในสิ่งต่างๆ ดับกิเลสดับทุกข์ได้ เป็นอยู่ด้วยจิตใจอิสระ ผ่องใส เบิกบาน เรียกว่า อธิปัญญาสิกขา(ปัญญา) การพัฒนาปัญญาด้วยองค์ประกอบทั้ง 3 นี้จึงเป็นการพัฒนาที่ครบสมบูรณ์ตามหลักพุทธธรรม การพัฒนาปัญญา สามารถอธิบายดังภาพ ต่อไปนี้

ภาพที่ 6 แสดงการพัฒนาปัญญา

จากภาพ อธิบายความได้ว่า ในการพัฒนาปัญญา ควรเริ่มพัฒนาสมาธิปฏิบัติ ให้เป็นแกนนำหรือเป็นรากฐานก่อน ซึ่งการพัฒนาปัญญาภายในตัวบุคคลดำเนินไปได้ กระบวนการนี้สามารถแบ่งเป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ เรียกว่า ไตรสิกขา ได้แก่ ศีล, สมาธิและปัญญา กล่าวคือ สมาธิปฏิบัติจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัย ปรัตติโมกษะ ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอก และโยนิโสมนสิการซึ่งเป็นปัจจัยภายใน ทั้งสองปัจจัยนี้ต้องสัมพันธ์กันจึงจะเกิดสมาธิปฏิบัติ ซึ่งสมาธิปฏิบัติเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาปัญญา และในการะบวนการพัฒนาปัญญาเรียกว่า หลักไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา ดังนั้น การส่งเสริมและพัฒนาสมาธิปฏิบัติจึงเป็นการพัฒนาปัญญา ดังพระพุทธองค์ทรงตรัสใน อัจฉราสูตร (ส.ส. (ไทย) 15/46/60.) ความว่า

“...ทางนั้น เชื่อว่าทางตรง ทิศนั้นเชื่อว่าไม่มีภัย รถเชื่อว่าไม่มีเสียงดัง ประกอบด้วยล้อคือธรรม มีหิริเป็นฝา มีสติเป็นเกราะกัน ธรรมรณนั้นเรบอกให้ มีสัมมาทิฏฐินำหน้าเป็นนายสารถ...”

จากพุทธพจน์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าพระพุทธเจ้าทรงเปรียบเทียบชีวิตมนุษย์เหมือนรถ มีชิ้นส่วนต่างๆ ประกอบด้วยตัวรถ แต่รถจะไม่มีประโยชน์ใดๆ หากรถไม่สามารถเล่นได้ สัมมาทิฏฐิจึงเปรียบเสมือนนายสารถผู้นำรถขับเคลื่อนไปข้างหน้าสู่จุดหมายที่วางไว้ ธรรมะข้ออื่นต่างก็มีความสำคัญ แต่ไม่ใช่ตัวนำหรือเข็มทิศให้มุ่งหน้าสู่เป้าหมายได้ ในขณะที่เดียวกันสัมมาทิฏฐิก็ไม่อาจขาดธรรมะข้ออื่นได้ อุปมาดั่งนายสารถไม่มีรถขับ ดังนั้นทั้งองค์ธรรมต่างๆ และสัมมาทิฏฐิต้องอยู่ควบคู่กันจึงจะสมบูรณ์ นั้นหมายความว่า สัมมาทิฏฐิเป็นเข็มทิศสำคัญในการพัฒนาปัญญา และความเชื่อเรื่องกรรม ซึ่งเป็นความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน เรียกตามหลักวิชาการคำเดียวว่า กัมมัสมกตาญาณ อย่างนี้แล คือ สัมมาทิฏฐิที่ได้เคยกล่าวมาแล้วว่าเป็นโลกียสัมมาทิฏฐิ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551) สัมมาทิฏฐิจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ดังพุทธพจน์ว่า

“...ภิกษุทั้งหลาย เราไม่เห็นธรรมอื่นแม้อย่างหนึ่ง ที่เป็นเหตุให้กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นก็เกิดขึ้น หรือที่เกิดขึ้นแล้วก็เป็นไปเพื่อความเจริญไพบูลย์ยิ่งขึ้นเหมือนสัมมาทิฏฐิ(ความเห็นชอบ)นี้ เมื่อเป็นสัมมาทิฏฐิ กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นก็เกิดขึ้น และที่เกิดขึ้นแล้วก็เป็นไปเพื่อความเจริญไพบูลย์ยิ่งขึ้น...” (อง.เอกก. (ไทย) 20/299/38.)

จากพุทธพจน์ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า สัมมาทิฏฐินั้นเป็นจุดเริ่มต้น หรือบ่อเกิดของกุศลธรรมทั้งสิ้น ดังนั้นเมื่อบุคคลมีสัมมาทิฏฐิแล้วย่อมเชื่อเรื่องกรรม แล้วส่งผลให้สร้างแต่กุศลกรรมในชีวิตประจำวัน หมั่นสร้างแต่สิ่งที่ดีงาม อยุ่ชั่วกล่าวบาป โดยการกระทำที่มีสัมมาทิฏฐิเป็นองค์ประกอบนั้นจะช่วยให้บุคคลประพฤติถูกต้องตามหลักศีลธรรม จัดเป็นโลกียสัมมาทิฏฐิ และสามารถพัฒนาต่อยอดเป็นโลกุตตรสัมมาทิฏฐิได้ การมีสัมมาทิฏฐิจะส่งเสริมให้บุคคลมีสติในการดำเนินชีวิต โดยใช้ชีวิตอย่างไม่ประมาท ตรงตามหลักคำสอนของพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาชีวิตต่อไป และกล่าวได้ว่าความเชื่อในเรื่องกรรมจะมีผลต่อพฤติกรรมมนุษย์ เมื่อบุคคลมีศรัทธาต่อสิ่งใดแล้วย่อมสามารถอุทิศตัวหรือเสียสละเพื่อสิ่งนั้นได้ และความศรัทธาจะมีอยู่ในศาสนาทุกศาสนา แต่ศรัทธาในพุทธศาสนาจะแตกต่างจากศาสนาอื่นตรงที่มีปัญญาเป็นรากฐานอยู่เสมอ ดังนั้น ศรัทธาในพุทธศาสนาจึงมีเหตุผลเป็นองค์ประกอบสำคัญ สอดคล้องกับหลักคำสอนของพุทธศาสนาเพราะพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งปัญญา โดยเฉพาะหลักคำสอนที่พระพุทธองค์ทรงสอนให้เชื่อในศรัทธา 4 ซึ่งความหมายโดยรวมจะเน้นเรื่องกรรม กล่าวคือ ศรัทธาในเรื่องกรรมเป็นสำคัญ เมื่อบุคคลเกิดศรัทธาในเรื่องกรรมแล้ว สิ่งที่มาคือเกิดสัมมาทิฏฐิ ซึ่งสัมมาทิฏฐิจะนำไปสู่กุศลกรรม โดยสัมมาทิฏฐิจะต้องอาศัยปัจจัยภายนอกคือ ปรโตโฆষะและปัจจัยภายในคือ โยนิโสมนสิการ รวมเข้าประกอบกันจึงจะเกิดเป็นสัมมาทิฏฐิได้ โดยสัมมาทิฏฐิยังสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ (1) โลกียสัมมาทิฏฐิเป็นความเห็นชอบระดับโลกีย หมายถึง ความเห็น ความเชื่อ ความเข้าใจเกี่ยวกับโลกและชีวิตที่ถูกต้องตามหลักแห่งความดี เป็นไปตามคลองธรรม หรือสอดคล้องกับศีลธรรม และ (2) โลกุตตรสัมมาทิฏฐิ เป็นความเห็นชอบระดับโลกุตระ หมายถึง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโลกและชีวิตที่ถูกต้องตามความเป็นจริง หรือรู้เข้าใจตามสภาวะของธรรมชาติ เป็นเป้าหมายสูงสุดของพุทธศาสนาคือนิพพาน ซึ่งพระวราสที่มีสัมมาทิฏฐินั้นจัดอยู่ในโลกียสัมมาทิฏฐิ โดยบุคคลที่มีสัมมาทิฏฐิแล้วย่อมส่งผลให้กระทำทุกอย่างด้วยความไม่ประมาท มีสติควบคุมการกระทำในการพูด คิด ทำ กล่าวโดยสรุปคือ ความเชื่อเรื่องกรรมด้านแนวคิด คือ สัมมาทิฏฐิ เมื่อบุคคลมีความเชื่อแล้ว ย่อมส่งผลต่อการใช้ชีวิตประจำวัน โดยจะประพฤติถูกต้องตามหลักคำสอนของพุทธศาสนา อยู่ในศีลธรรมอันดีก่อเกิดกุศลกรรม สามารถปฏิบัติตรงตามแนวทางหลักคำสอนในพุทธศาสนา

2. ด้านแนวปฏิบัติ

ความเชื่อสามารถส่งผลต่อพฤติกรรมของบุคคล เมื่อมีแนวคิดความศรัทธาเชื่อในเรื่องกรรมและเกิดสัมมาทิฐิแล้ว สิ่งที่มาคือแนวปฏิบัติตามหลักพุทธธรรม ผู้วิจัยขอกล่าวถึง หลักปฏิบัติที่เป็นแนวทางในการปฏิบัติของพุทธศาสนิกชนหรือหัวใจของพระพุทธศาสนานั้นเอง ดังพุทธพจน์ที่ว่า

“...การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว นี่คือการสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย...” (ช.อิตติ. (ไทย) 25/183/90.)

จากพุทธพจน์ ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ จะเน้นให้บุคคล ละชั่ว ทำดี ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ หรือศีล สมาธิ ปัญญา รวมเป็นไตรสิกขานั้นเอง ในส่วนของพุทธศาสนิกชนนั้นหลักทั่วไปของการปฏิบัติธรรมจะประกอบด้วย ทาน ศีล ภาวนา ที่เรียกว่าบุญสิกขา ซึ่งก็มีสาระสำคัญอย่างเดียวกับไตรสิกขาเช่นกัน (พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2540) กล่าวคือเป็นวิธีสร้างบุญในพระพุทธศาสนามีอยู่ 3 ขั้นตอน คือ การให้ทาน การถือศีล และการเจริญภาวนา (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, 2550) ซึ่งวิธีสร้างบุญดังกล่าวเป็นผลให้ได้มาซึ่งความสุข โดยคำว่าบุญต่างเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา เพราะนำมาซึ่งความสุข ความสงบ ความร่มเย็นในใจ ดังพุทธพจน์ที่ว่า

“...ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายอย่ากลัวต่อบุญเลย คำว่าบุญ นี่เป็นชื่อแห่งความสุข นำปรารถนา นำใคร่ นำรัก นำพอใจ...” (ช.อิตติ. (ไทย) 25/ 22/ 336.)

จากพุทธพจน์ข้างต้น แสดงให้เห็นว่า บุญเป็นสิ่งที่ทุกคนล้วนปรารถนาเพราะนำมาซึ่งความสุข โดยคำว่าบุญ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2551) หมายถึง เครื่องชำระตน,ความดี,กรรมดี การประพาสชอบทางกาย วาจา และใจ ,กุศลกรรม,ความสุข,กุศลธรรม,เครื่องชำระล้างบาป (พุทธทาสภิกขุ, 2543) และหากผู้ใดต้องการได้บุญ ต้องประพาสดีไปในแนวทางแห่งกุศลกรรม บุญจึงเป็นการกระทำชนิดที่เป็นการทำลายตัวกู-ของกู ไม่ว่าจะเป็นการให้ทาน ไม่ว่าจะเป็นการรักษา ศีล หรือจะเป็นการเจริญภาวนา ทั้งทาน ทั้งศีล ทั้งภาวนา สามอย่างนี้ต้องเป็นไปเพื่อทำลายเสียซึ่งตัวกูและของกูทั้งนั้น ดังนั้นการสร้างบุญจึงนำมาซึ่งความสุขใจ สบายใจ ผู้ที่มีความเชื่อเรื่องกรรมแล้วเกิดสัมมาทิฐิจะหมั่นสร้างบุญกุศลเสมอ โดยวิธีสร้างบุญในพระพุทธศาสนามีอยู่ 3 ขั้นตอน คือ การให้ทาน การถือศีล และการเจริญภาวนา ดังมีรายละเอียดดังนี้

2.1 การให้ทาน

พุทธศาสนิกชนโดยมากมักทำบุญด้วยการบริจาคทานเสียส่วนใหญ่ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสะดวกกว่าวิธีอื่น การทำบุญโดยการให้ทานจึงเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายในสังคม ซึ่งทาน หมายถึง การให้,ยกมอบแก่ผู้อื่น, ให้ของที่ควรให้แก่คนที่ควรให้เพื่อประโยชน์แก่เขา, สละให้ปันสิ่งของของตนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น, สิ่งที่ให้,ทรัพย์สินสิ่งของที่มอบให้หรือแจกออกไป (พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตโต), 2551) ซึ่งทานนับเป็นบุญอย่างหนึ่งในบุญกิริยาวัตถุ 3 โดยทานมัยนั้น หมายถึง บุญที่สำเร็จด้วยการบริจาคทาน ซึ่งทานที่บริจาค้นั้นจะเป็นสิ่งใดก็ได้ล้วนสามารถจัดรวมอยู่ในหมวดของทานมัยทั้งสิ้น การให้ การเผื่อแผ่แบ่งปันเพื่อช่วยเหลือ เพื่อยึดเหนี่ยวสังคม เพื่อเสริมสร้างความดีงามและทำในสิ่งที่ดี การให้ทานจึงเป็นการสร้างบุญอย่างหนึ่ง ทานพุทธทาสกล่าวถึงทานทั้งหมดทุกอย่างสามารถแบ่งออกได้ 2 ชนิด ดังนี้

1) ทานที่เนื่องด้วยปัญญา คือ ทานที่ต้องมีผู้มารับทาน กล่าวคือ ทานที่มีผู้มารับทานแบ่งเป็น 3 ชนิด คือ ก. **วัตถุทาน** คือการให้วัตถุสิ่งของเป็นทาน ซึ่งเหตุของการให้วัตถุทานมี 4 อย่างคือ (1) ให้เพราะสงสาร ผู้รับคือสัตว์เดรัจฉาน หรือขอทาน หรือคนที่ช่วยตนเองไม่ได้นับเป็นปัญญา (2) ให้เพราะเลื่อมใสในผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ (3) ให้เพื่อบูชาบุญคุณของผู้มีพระคุณ คือ บิดามารดา ครูบาอาจารย์และผู้มีพระมหากรุณาธิคุณและ (4) ให้เพื่อใช้หนี้บุญคุณ เป็นความรู้สึก

รับผิดชอบ **ข. อภัยทาน** คือ การให้อภัย ไม่ถือโทษ ไม่โกรธเคืองเป็นทาน ยอมรับคำขอโทษ ไม่เบียดเบียน ไม่ประทุษร้ายใครทางร่างกายและทางจิตใจ โดยอภัยทานมี 3 ทาง คือ (1)การให้อภัย ให้ขมาโทษ คือ ยอมรับการขอขมาโทษ เรียกว่าการให้อภัยทาน (2) เราไม่เบียดเบียน ประทุษร้ายใคร เรียกว่า ศีลคือการไม่ไปประทุษร้าย ไม่เบียดเบียนชีวิต ร่างกาย จิตใจ และ (3) แผ่เมตตาจิตผู้เป็นปกติ ทุกสมุหทัยใจ เพราะการแผ่เมตตาคือการอภัยทาน และ **ค. ธรรมทาน** คือ ให้ธรรม ความรู้เป็นทาน ให้ความรู้ที่จะทำให้พ้นทุกข์ได้ ไม่เป็นไปเพื่อกิเลส นอกจากนี้การพิมพ์หนังสือธรรมะ ล้วนจัดเป็นธรรมทานทั้งสิ้น โดยธรรมทานสามารถแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ระดับที่ 1 ให้ความรู้พื้นฐานเบื้องต้นทั่วไปเป็นทาน หมายถึงความรู้เรื่องเรียน ระดับที่ 2 เป็นแสงสว่างในทางวิญญานเป็น ธรรมะ และระดับที่ 3 นิพพานเป็นทาน คือ ความเย็นใจ สงบ

2) ทานที่ไม่เนื่องด้วยภวีกาหก คือ ทานที่ไม่ต้องมีผู้รับทาน คือ สุนยญทาน เป็นความว่างจากกิเลสเป็นทาน ทานประเภทที่ไม่ต้องมีผู้รับและไม่เวียนว่ายไปในวัฏฏะอีกต่อไป เป็นทานที่ไม่ต้องมีผู้รับ ไม่ต้องรู้สีกว่ามิตัวเราผู้ให้ คือ ถ้าทำได้จริง ทำได้ถึงที่สุดก็จะไม่มีตัวผู้ให้ทาน คือ บริจาคอุปาทานความยึดมั่นถือมั่น เหลือแต่ความว่าง คือ เหลือแต่จิตที่ประกอบด้วยสติปัญญาและจิตที่ไม่เห็นแก่ตัว เป็นจิตบริสุทธิ์ ซึ่งต้องสลัดตัวกู ของกู ดังนี้ ขั้นที่ 1 สละมานะทิฐิอย่างหยาบ เช่น ความดีอีฉัน จงหองไม่ยอมใครทั้งที่ตัวผิด ขั้นที่ 2 สละความเห็นว่ามีอะไรเป็นของตัวเอง เรียกว่า อัตตนิย คือ ความเห็นแก่ตัว และขั้นที่ 3 สละอสมิมานะ อัตตา หรือตัวกู เพราะอัตตาเป็นแกนกลางของกิเลส ความเห็นแก่ตัว ถ้าสามารถสละอัตตาได้ก็เป็นนิพพาน ถ้าใครทำได้อย่างนี้ไม่ต้องไปสนใจเรื่องศีล สมาธิ ปัญญา ก็ได้ เพราะมันเป็นศีล เป็นสมาธิ เป็นปัญญาอยู่หมดแล้วในการให้ทานแบบนี้ การปฏิบัติธรรมก็หมดกันแค่นั้น เพราะมันได้นิพพานแล้ว โดยการทำทานทุกชนิด ล้วนแล้วแต่มุ่งให้ผู้บริจาคทานสละความตระหนี่ในใจ และเกิดความสุขในใจทุกครั้งที่ได้บริจาคทาน บุญจากการบริจาคทาน ยิ่งเนื่องบุญมีศีลที่สูงมากเท่าใด ยิ่งได้บุญมากขึ้นเท่านั้น แต่ถึงแม้การบริจาคทานเท่าใดบุญก็ไม่เท่าอภัยทาน อภัยทานจึงเป็นบุญที่มากที่สุดเพราะเป็นบ่อเกิดของเมตตา อย่างไรก็ตามบุญที่เกิดจากการบริจาคทานทุกครั้งย่อมส่งผลให้จิตใจเบิกบาน ร่าเริง สุข ปิติในจิตใจ ส่งเสริมให้จิตใจมีเมตตา ท้ายสุดความสุขย่อมเกิดแก่ผู้ให้ทานเสมอ

2.2 การรักษาศีล

แนวปฏิบัติในการสร้างบุญนอกจากการให้ทานแล้ว การรักษาศีลเป็นหนึ่งในวิธีสร้างบุญโดยศีล (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2551) หมายถึง ความประพฤติทางกายและวาจา,การรักษากายและวาจาให้เรียบร้อย,ข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม การรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย ปกติ สภาวะเดิม, ธรรมชาติ (พระธรรมกิตติวงศ์, 2550) ศีลแปลได้ 3 อย่าง (พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), 2549) คือ (1) ศีลแปลว่า ปกติ คือ ทำกายและวาจาให้เป็นปกติ ให้เรียบร้อยไม่ทำความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น (2) ศีล แปลว่า เย็น คือทำให้เป็นคนเยือกเย็น ทำให้เย็นกายเย็นใจ ไม่ต้องเดือดร้อนเพราะขาดศีล และ(3) แปลว่าเกษม คือปลอดภัย ทำให้เบากายเบาใจ ศีลมีหลายระดับ คือ ศีล 5 ศีล 8 ศีล 10 และศีล 227 ข้อ แต่ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยขอกล่าวถึงศีล 5 เพราะเป็นศีลของคฤหัสถ์ถือเป็นพื้นฐานของมนุษย์ที่ต้องปฏิบัติ มนุษย์ทุกคนเป็นผู้มีใจอันประเสริฐ คุณธรรมที่เป็นปกติของมนุษย์ที่ทรงไว้ให้ได้ตลอดคือ ศีล 5 บุคคลที่ไม่มีศีล 5 ไม่เรียกว่าเป็นมนุษย์ (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, 2550) การรักษาศีลจะช่วยให้มนุษย์ต่างจากสัตว์อื่น จึงกล่าวได้ว่ามนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐ โดยศีล 5 ช่วยควบคุมความประพฤติเป็นศีลพื้นฐาน ประกอบด้วย (1) เว้นจากปาณาติบาต คือ ไม่ทำลายชีวิต มีความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านร่างกาย (2) เว้นจากอทินนาทาน คือ ไม่เอาของที่เขาไม่ได้ให้หรือไม่ลักขโมย เป็นความประพฤติหรือดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านทรัพย์สินและกรรมสิทธิ์ (3) เว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร คือ ไม่ประพฤติผิดในกามทั้งหมด คือ ประพฤติหรือดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านคู่ครอง บุคคลที่รักษาง่วงเห่น ไม่ผิดประเพณีทางเพศไม่นอกใจคู่ครอง

ของตน (4) เว้นจากมูสาวาท คือ ไม่พูดเท็จความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นด้วยวาจาเท็จ โกหก หลอกลวง ตัณดรอนประโยชน์หรือแกล้งทำลาย และ (5) เว้นจากของเมาหรือสุรา และเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท คือ ไม่เสพของมึนเมา ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากความประมาท พลังพลาด มัวเมา เนื่องจากการใช้สิ่งเสพติดที่ทำให้เสียสติสัมปชัญญะ

โดยบุคคลจะละเมิดศีลต่อเมื่อกระทำความผิดทั้งหมดยกเว้นศีลข้อ 1 ปาณาติบาต มืองค์ 5 คือ (1) สัตว์มีชีวิต (2) รู้ยู่ว่าสัตว์มีชีวิต (3) จิตคิดจะฆ่า (4) มีความพยายาม และ (5) สัตว์ตายด้วยความพยายามนั้น ศีลข้อ 2 อทินนาทานมืองค์ 5 คือ (1) ของผู้อื่นหวงแหน (2) รู้ว่าเขาหวงแหน (3) จิตคิดจะลัก (4) มีความพยายาม และ (5) ลักได้ด้วย ความพยายามนั้น ศีลข้อ 3 กาเมสุมิฉฉาจาร มืองค์ 4 คือ (1) อคมณีวัตถุ ได้แก่ สตรีหรือบุรุษที่ไม่ควรละเมิด (2) จิตคิดจะ เสพ (3) มีความพยายามในการเสพ และ (4) ยังมรรค คือ อวัยวะสืบพันธุ์ให้ถึงกัน ศีลข้อ 4 มุสาวาท มืองค์ 4 คือ (1) เรื่องไม่จริง (2) จิตคิดจะกล่าวให้คลาดเคลื่อน (3) มีความพยายามเกิดจากที่จิตคิดจะกล่าวให้คลาดเคลื่อนนั้น และ (4) ผู้อื่นเข้าใจความที่ผิดนั้น และ ศีลข้อ 5 สุราเมรัย มืองค์ 4 คือ (1) สิ่งนั้นเป็นของเมา (2) จิตใคร่จะดื่ม (3) มีความพยายาม จากจิตที่ใคร่จะดื่ม นั้น และ (4) กลืนให้ลงลำคอไป ศีล 5 ช่วยให้นุชนมีความประพฤติที่ดีงามจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรนำไปปฏิบัติ โดย พระพุทธองค์ทรงแสดงถึงศีล 5 ใน คิหิสูตร (อง.ปญจก. (ไทย) 22/179/300-302.) ว่า

“...คฤหัสถ์เป็นผู้มีการงานสำรวมดีในสิกขาบท 5 ประการ อะไรบ้าง คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ 1. เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ 2. เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์ 3. เป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤติผิดในกาม 4. เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ 5. เป็นผู้เว้นขาดจากการเสพของมึนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท

คฤหัสถ์เป็นผู้มีการงานสำรวมดีในสิกขาบท 5 ประการนี้ บัณฑิตเห็นภัยในนรกแล้ว พึงเว้นบาปเสียสมาทานอริยธรรมแล้ว พึงเว้นบาปเสียก็ในเมื่อมีความพยายามอยู่ ไม่พึงเบียดเบียนสัตว์ทั้งหลาย ไม่พึงกล่าวเท็จทั้งที่รู้ ไม่พึงหยิบฉวยสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ พึงยินดีภริยาของตน ไม่พึงยินดีภริยาผู้อื่น ไม่พึงดื่มสุราเมรัยเครื่องยังจิตให้หลงไหล...”

จากพุทธพจน์ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าศีล 5 ประกอบไปด้วย (1) เว้นจากปาณาติบาต คือ ไม่ทำลายชีวิต รวมไปถึงการไม่เบียดเบียนชีวิตสัตว์และผู้อื่น และการปกป้องขัดขวางไม่ให้ผู้อื่นฆ่าหรือเบียดเบียนสัตว์ เช่น การต่อต้านการค้าสัตว์ป่า, การต่อต้านการใช้แรงงาน เป็นต้น (2) เว้นจากอทินนาทาน คือ ไม่เอาของที่เขาไม่ได้ให้หรือไม่ลักขโมย รวมไปถึงการตระหนักถึงความทุกข์ของผู้ที่ถูกลักขโมย ทรัพย์สินในที่นี้หมายรวมถึงทรัพย์สินทางปัญญา เช่น ลิขสิทธิ์ต่างๆ ดังนั้นการขโมยข้อมูลที่เราเรียกว่า “แฮกเกอร์” นับเป็นการขโมยอีกวิธีหนึ่ง (3) เว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร คือ ไม่ประพฤติผิดในกามทั้งหมด การไม่นอกใจคู่สมรสรวมถึงการคุ้มครองเกียรติยศของปัจเจกบุคคล เช่น สิทธิสตรี และการป้องกันการทารุณกรรมทางเพศ (4) เว้นจากมุสาวาท คือ ไม่พูดเท็จ รวมถึงตระหนักถึงความทุกข์ที่เกิดจากการพูดเท็จหรือพูดส่อเสียดผู้อื่น และการพูดวิจารณ์ใส่ร้ายผู้อื่น การให้ข้อมูลเท็จ เช่น การโฆษณาชวนเชื่อเกินจริง และ (5) เว้นจากของเมาหรือสุรา และเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท รวมถึงการให้ความสำคัญในการบริโภคสิ่งที่มีประโยชน์ต่อร่างกายและหลีกเลี่ยงเครื่องดื่มของเมาที่เป็นเหตุให้บั่นทอนทำร้ายร่างกาย (พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร (พรรณนา), 2546) ดังนั้นศีล 5 จึงเป็นศีลพื้นฐานของฆราวาสที่ควรจะต้องปฏิบัติ โดยการปฏิบัติตามศีลจะส่งผลแก่ผู้ปฏิบัติมากมาย ดังพระพุทธองค์แสดงใน เจตนากรณียสูตร (อง.ทสก. (ไทย) 24/1/1-3.) ว่า

“...ศีลที่เป็นกุศลมีอวิปปฏิสารเป็นผล มีอวิปปฏิสารเป็นอานิสงส์ อวิปปฏิสารมีปราโมทย์เป็นผล มีปราโมทย์เป็นอานิสงส์ ปราโมทย์มีปิติเป็นผล มีปิติเป็นอานิสงส์ ปิติมิปปัสสัทธิเป็นผล มีปัสสัทธิเป็นอานิสงส์ ปัสสัทธิมีสุขเป็นผล มีสุขเป็นอานิสงส์ สุขมีสมาธิเป็นผล มีสมาธิเป็นอานิสงส์ สมาธิมีญาณทัสสนะเป็นผล มีญาณทัสสนะเป็นอานิสงส์

ยถาภูตญาณทัสสนะมีนิพพิทาและวิราคะเป็นผล มีนิพพิทาและวิราคะเป็นอานิสงส์ นิพพิทาและวิราคะมีวิมุตติญาณทัสสนะเป็นผล มีวิมุตติญาณทัสสนะเป็นอานิสงส์ อย่างนี้ อานนท์ ศิลที่เป็นกุศล ย่อมทำอรรถัตผลให้บริบูรณ์โดยลำดับ...”

จากพุทธพจน์ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติตามศีล 5 มีอานิสงส์มากมาย ทั้งก่อให้เกิดสุข สมบัติ กุศลเหล่านี้ส่งผลให้ถึงนิพพานในที่สุด นั้นแสดงให้เห็นว่าศีลมีคุณประโยชน์มากมายนัก เพราะการถือศีลช่วยชำระจิตใจให้สะอาด บริสุทธิ์ โดยในจุฬกัมมวิกังคสูตร (ม.อ. (ไทย) 14/ 289-296/ 349-355.) พระพุทธองค์ทรงแสดงผลธรรมที่เกิดจากการการฆ่าสัตว์โดยกล่าวว่า

“...คนที่มีอายุสั้น ก็เพราะเมื่อชาติก่อนเป็นผู้ชอบฆ่าสัตว์ ด้วยผลแห่งกรรมชั่วนั้น หลังจากตายแล้วจึงได้ไปเกิดในอบาย ทุกติ วินิบาต นรก หรือหลังจากตายแล้ว ถ้าไม่ได้ไปเกิดในที่เหล่านั้นได้เกิดมาเป็นมนุษย์ก็จะเป็นคนที่มีอายุสั้น

ส่วนคนที่มีอายุยืน ก็เพราะเมื่อชาติก่อนเป็นผู้งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ด้วยผลแห่งกรรมดีนั้น หลังจากตายแล้วจึงได้ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ หรือหลังจากตายแล้ว ถ้าไม่ได้ไปเกิดในที่นั้นได้เกิดมาเป็นมนุษย์ก็จะเป็นคนที่มีอายุยืน...”

จากพุทธพจน์ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าการที่จะมีอายุยืนยาว หรืออายุสั้นนั้นนอกจากขึ้นอยู่กับคุณละสุภาพตนเองแล้ว เหตุปัจจัยด้านผลกรรมในอดีตหรือวิบากกรรมย่อมส่งผลต่อช่วงอายุด้วย ซึ่งการฆ่าสัตว์ถือเป็นการผิดศีลข้อที่ 1 ปาณาติบาตส่งผลให้มีอายุสั้น ในขณะที่งดเว้นจากกรฆ่าสัตว์ จะส่งผลให้มีอายุที่ยืนยาว ผู้ที่มีความเชื่อเรื่องกรรมมักจะก่อเกิดกุศลกรรมอันดีเสมอ เพราะทราบดีว่าการก่อกรรมดีย่อมส่งผลดีให้แก่ตนเองอย่างแน่นอน แม้ผลกรรมในอดีตไม่สามารถแก้ไขได้ แต่การหมั่นสร้างกรรมดีในปัจจุบันเป็นวิถีทางหนึ่งที่เราสามารถทำได้ ทั้งนี้เพื่อรอผลของวิบากกรรมดีส่งผลในคราวต่อไปนั่นเอง การสร้างกุศลกรรมจึงนับเป็นวิถีชีวิตแนวปฏิบัติของผู้มีสัมมาทิฐิ

สรุปความว่า ผู้มีสัมมาทิฐิจะมีแนวปฏิบัติคือ การสร้างบุญโดยการถือศีล 5 ซึ่งเป็นศีลที่เป็นพื้นฐานของมนุษย์ ประกอบด้วย การเว้นจากปาณาติบาต, การเว้นจากอทินนาทาน, การเว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร, การเว้นจากมุสาวาท และการเว้นจากของเมาหรือสุรา ศีล 5 ช่วยให้ผู้รักษากาย วาจา ให้อยู่ในศีลธรรมอันดี กระทำแต่กุศลกรรม ดังนั้นการสร้างบุญโดยการปฏิบัติตามศีล 5 จึงนับเป็นการอบรมกายให้มีความสะอาด บริสุทธิ์ ร่างกายเกิดสุขที่ได้กระทำความดี ไม่เบียดเบียนผู้อื่นซึ่งจะก่อให้เกิดความทุกข์ ส่งผลให้จิตใจเศร้าหมองได้ ศีล 5 นับเป็นการสร้างบุญในชั้นกลาง เพราะเป็นเพียงระเบียบข้อปฏิบัติให้รักษากายและวาจาให้สงบ ไม่ก่อให้เกิดทุกข์แก่ร่างกายเท่านั้น ส่วนจิตใจนั้นศีลยังไม่ได้ควบคุมให้สะอาด บริสุทธิ์ ดังนั้นการที่จะรักษาจิตใจให้สะอาด บริสุทธิ์ สงบ ได้ต้องสร้างบุญโดยการภาวนา ซึ่งเป็นวิธีการที่ช่วยควบคุมจิตใจให้สงบอย่างแท้จริง

2.3 การเจริญภาวนา

สัมมาทิฐิจะช่วยให้บุคคลมีแนวปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาในการสร้างบุญ เริ่มตั้งแต่ บริจาคทาน และถือศีล เมื่อปฏิบัติตามศีลซึ่งเป็นการปฏิบัติทางกาย วาจา แล้ว ขั้นตอนต่อไปคือเจริญภาวนา เป็นการอบรมจิตใจให้มีพลังและคุณภาพ มีความสงบ สะอาด ตามแนวทางพระพุทธศาสนา คือ การปฏิบัติธรรม นับเป็นการสร้างบุญที่สูงสุดและยิ่งใหญ่ โดยการเจริญภาวนามี 2 คือ สมถะภาวนา(การทำสมาธิ)และวิปัสสนาภาวนา(การเจริญปัญญา) โดยสมถะภาวนาเป็นการทำจิตใจให้สงบ เป็นหลักธรรมขั้นสมาธิ สมถะ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551) แปลว่า ความสงบ คือทำให้ให้สงบ ขยายความว่า ข้อปฏิบัติต่างๆ ในการฝึกอบรมจิตใจให้เกิดความสงบจนตั้งมั่นเป็นสมาธิ ถึงขั้นได้ฌานในระดับต่างๆ โดยวิธีการภาวนามีมากมาย ซึ่งพระพุทธองค์ทรงบัญญัติแบบอย่างเอาไว้ 40 ประการ เรียกว่า กรรมฐาน 40 ซึ่งผู้ปฏิบัติสามารถเลือกวิธีที่เหมาะสมกับตนเองตามความเหมาะสม

จุดมุ่งหมายของสมณะคือสมาธิ ซึ่งสมาธิขั้นสูงทำให้เกิดฌาน หลักการของสมณะซึ่งกำหนดใจไว้กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้แน่วแน่มั่นคงอยู่ในสิ่งนั้นสิ่งเดียว ความแน่วแน่มั่นคงของจิตนี้เรียกว่าสมาธิ เมื่อสมาธิแนบสนิทเต็มที่ที่จะเกิดภาวะจิต เรียกว่า ฌาน แบ่งเป็นระดับต่างๆ ส่วนวิปัสสนา แปลว่า การเห็นแจ้ง หมายถึงข้อปฏิบัติต่างๆ ในการฝึกอบรมปัญญาให้เกิดการเห็นแจ้งรู้ชัดสิ่งทั้งหลาย เข้าใจตามความเป็นจริง ความรู้ที่เกิดเรื่องระหว่างปฏิบัติ เรียกว่า ญาณ ส่วนวิปัสสนาภาวนา เป็นการทำให้รู้แจ้งจริงตัดกิเลสได้หมด เป็นหลักธรรมขั้นปัญญา ซึ่งสมณะนั้นเป็นบาทฐานของวิปัสสนาในงานวิจัยนี้ ขอกล่าวถึงการปฏิบัติสมณภาวนา หรือ สมาธิ โดยสมาธิ แปลว่า ความตั้งมั่นของจิตหรือภาวะที่จิตแน่วแน่มั่นคงต่อสิ่งที่กำหนด โดยระดับของสมาธิ แยกออกเป็น 3 ระดับ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551) คือ (1) ขณิกสมาธิ เป็นสมาธิชั่วขณะ (momentary concentration) เป็นสมาธิขั้นต้นซึ่งคนทั่วไปอาจใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่การงานในชีวิตประจำวันให้ได้ผลดี และจะใช้เป็นจุดตั้งต้นในการเจริญวิปัสสนาได้ (2) อุปจารสมาธิ เป็นสมาธิเฉียดๆ หรือ สมาธิจวนแน่วแน่มั่นคง (access concentration) เป็นสมาธิขั้นระบับนิรณันได้ ก่อนที่จะเข้าสู่ภาวะแห่งฌานหรือสมาธิในบุพภาพแห่งอัปปนาสมาธิ (3) อัปปนาสมาธิ เป็นสมาธิแน่วแน่มั่นคงหรือสมาธิแนบสนิท (attainment concentration) เป็นสมาธิระดับสูงสุด โดยลักษณะจิตที่เป็นสมาธิ อธิจิตตสิกขา คือการฝึกปรือเพื่อเสริมสร้างคุณภาพและสมรรถภาพของจิต ดังนั้นสมาธิซึ่งเป็นเป้าหมายของอธิจิตตสิกขา จึงหมายถึง ภาวะจิตที่มีคุณภาพและมีสมรรถภาพที่ดีที่สุด จิตที่เป็นสมาธิหรือมีคุณภาพดีมีสมรรถภาพสูง มีลักษณะสำคัญดังนี้ (1) แข็งแรงและมีพลัง เปรียบเหมือนกระแสน้ำที่ถูกควบคุมให้ไหลพุ่งไปในทิศทางเดียวย่อมมีกำลังมากกว่าน้ำที่ถูกปล่อยไหลพรากระจ่ายออกไป (2) ราบเรียบ สงบซึ่ง เหมือนสระหรือบึงน้ำใหญ่ที่มีน้ำนิ่งไม่มีลมพัดต้อง ไม่มีสิ่งรบกวนให้กระเพื่อมไหว (3) ไส กระจางมองเห็นอะไรได้ชัด เหมือนน้ำสงบนิ่ง (4) นุ่มนวลควรแก่งาน หรือเหมาะแก่การใช้งาน เพราะไม่เครียด ไม่กระด้าง ไม่ขุ่นมัว ไม่สับสน ไม่กระวนกระวาย ดังนั้นจิตที่เป็นสมาธิขั้นสมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งขั้นฌานประกอบด้วยองค์ 5 คือ (1) ตั้งมั่น (2) บริสุทธิ์ (3) ผ่องใส (4) โปร่งโล่งเกลี้ยงเกลา (5) ปราศจากสิ่งมัวหมอง (6) นุ่มนวล (7) ควรแก่งาน และ (8) อยู่ตัวไม่วอกแวกหวั่นไหว เมื่อจิตเป็นสมาธิแล้วย่อมมีพลัง ในการเจริญภาวนาจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรักษาศีล เพราะศีลเป็นบาทฐาน(เป็นกำลัง)ให้เกิดสมาธิขึ้น พระพุทธองค์แสดงถึงอานิสงส์ของสมาธิที่มีศีลเป็นรากฐานในมหาปริณิพพานสูตร (ที.ม. (ไทย) 10/142/89.) ว่า

“...สมาธิอันบุคคลอบรม โดยมีศีลเป็นฐาน ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก ปัญญาอันบุคคลอบรมโดยมีสมาธิ เป็นฐาน ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก จิตอันบุคคลอบรมโดยมีปัญญาเป็นฐาน ย่อมหลุดพ้นโดยชอบจากอาสวะทั้งหลาย คือ กามาสวะ ภวาสวะ และอวิชชาสวะ...”

จากพุทธพจน์ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าสมาธิที่ดีย่อมมีศีลเป็นรากฐาน และสมาธิเป็นรากฐานของปัญญา ย่อมส่งผลให้หลุดพ้นจากอาสวะทั้งหลายได้ ประกอบกับใน ปฐมปัญญุตินิทาน (วิ.มหา. (ไทย) 1/165/136-137.) พระพุทธองค์ได้แสดงถึงประโยชน์จากการเจริญสมาธิว่า

“...ภิกษุทั้งหลาย อานาปานสติ สมาธิแม้ในที่เจริญแล้วทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นสภาพสงบประณีต สดชื่น เป็นธรรม เครื่องอยู่เป็นสุข และทำอกุศลธรรมชั่วร้ายที่เกิดขึ้นแล้ว ๆ ให้อันตรธานไป สงบไป โดยเร็ว เปรียบเหมือนฝุ่นละอองที่ฟุ้งขึ้นท่ายฤดูร้อน ถูกฝนใหญ่่นอกฤดูกาลให้อันตรธานไป สงบไปโดยเร็ว อานาปานสติสมาธิที่เจริญแล้วอย่างไร ทำให้มากแล้ว อย่างไร จึงเป็นสภาพสงบประณีต สดชื่น เป็นธรรมเครื่องอยู่เป็นสุขและทำอกุศล ธรรมชั่วร้ายที่เกิดขึ้นแล้ว ๆ ให้อันตรธานไป สงบไปโดยเร็ว...”

จากพุทธพจน์ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าผู้ที่เจริญสมาธิย่อมสุข สดชื่น สงบแก่จิตใจตนเองก่อเกิดกุศลกรรมอันดี นอกจากนี้ออกุศลกรรมอื่นใดก็จะอันตรธานหายไปสิ้น การปฏิบัติสมาธิส่งผลดีเป็นประโยชน์ต่อร่างกายดังนี้ (1) เป็นการ

เตรียมจิตให้พร้อมที่จะใช้ปัญญาพิจารณาให้รู้แจ้งสภาวะธรรมตามความเป็นจริง เป็นบาทแห่งวิปัสสนา (2) การบรรลุภาวะที่จิตหลุดพ้นจากกิเลสชั่วคราว กล่าวคือ หลุดพ้นจากกิเลสด้วยอำนาจพลังจิต กิเลสถูกกำลังสมาธิข่มหรือทับไว้ตลอดเวลาที่อยู่ในสมาธิ (3) ทำให้มีจิตใจและบุคลิกลักษณะเข้มแข็ง หนักแน่น มั่นคง สงบ เยือกเย็น นุ่มนวล สดชื่น ผ่องใส กระฉับกระเฉง กระปรี้กระเปร่า เบิกบาน มีเมตตากรุณาที่มีความมั่นคงทางอารมณ์ (4) ช่วยให้จิตใจผ่อนคลาย หายเครียด เกิดความสงบปราศจากความวิตกกังวล ทำให้สบายมีความสุข (5) เสริมประสิทธิภาพในการทำงานเพราะจิตเป็นสมาธิ แน่นแนกับสิ่งที่กำลังทำ ไม่ฟุ้งซ่านและ (6) ช่วยส่งเสริมสุขภาพกายและแก้ไขโรค การภาวนานับเป็นบุญสูงสุดในแนวปฏิบัติ ดังนั้นผู้ที่มีสัมมาทิฐิย่อมเล็งเห็นความสำคัญของการภาวนานี้และดำเนินชีวิตโดยนำแนวทางปฏิบัตินี้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

สรุปความว่า ความเชื่อในเรื่องกรรมจะมีอิทธิพลและสามารถส่งผลต่อพฤติกรรมมนุษย์ เมื่อบุคคลมีความเชื่อและศรัทธาต่อสิ่งใดแล้วย่อมสามารถอุทิศตัวหรือเสียสละเพื่อสิ่งนั้นได้ ดังนั้นหากบุคคลเกิดศรัทธาและเชื่อในเรื่องกรรมแล้วสามารถส่งผลต่อบุคคลทั้งด้านแนวคิดและแนวปฏิบัติ กล่าวคือ สัมมาทิฐิเป็นความเชื่อเรื่องกรรมด้านแนวคิด ซึ่งสัมมาทิฐิจะนำไปสู่การก่อกุศลกรรม เพราะเมื่อบุคคลมีความเชื่อแล้ว ย่อมส่งผลต่อการใช้ชีวิตประจำวัน โดยจะประพฤติดุกต้องตามหลักคำสอนของพุทธศาสนา อยู่ในศีลธรรมอันดีก่อเกิดกุศลกรรม สามารถปฏิบัติตรงตามแนวทางหลักคำสอนในพุทธศาสนา ส่วนในด้านแนวปฏิบัตินั้นประกอบไปด้วยการให้ทาน การรักษาศีลและการเจริญภาวนา ด้วยแนวทางปฏิบัติดังกล่าวนับเป็นการสั่งสมบุญ ดังนั้นผู้ที่มีแนวคิดที่เป็นสัมมาทิฐิแล้วจะประพฤติดุกต้องตามแนวทางปฏิบัติเป็นสำคัญ

บทสรุป

ความเชื่อเป็นสิ่งที่มามีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์เป็นอย่างมาก เพราะความเชื่อสามารถกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ให้เป็นไปตามความเชื่อของแต่ละบุคคล ดังนั้น หากบุคคลมีความเชื่อในสิ่งที่ถูกต้องแล้วย่อมส่งผลให้กระทำในสิ่งที่ถูกต้องตามมา ในสังคมปัจจุบันได้ให้ความสนใจในความเชื่อเรื่องกรรมเป็นอย่างมาก รายการโทรทัศน์หรือละครที่กล่าวถึงเรื่องกรรมต่างเป็นภาพสะท้อนแสดงให้เห็นชัดเจนถึงอิทธิพลความเชื่อเรื่องกรรมว่าสังคมให้ความสนใจความเชื่อเรื่องกรรมอย่างมาก และในความเป็นจริงความเชื่อเรื่องกรรมได้ปรากฏในสังคมไทยมาช้านานนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งอิทธิพลความเชื่อเรื่องกรรมต่างก็มีหลายด้าน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละบุคคลว่าสิ่งแวดล้อมรอบตัวได้หล่อหลอมอิทธิพลความเชื่อเรื่องกรรมส่งผลให้แสดงออกในด้านใดและมากน้อยเพียงใด

เอกสารอ้างอิง

- เกียรติวรรณ อมาตยกุล. (2530). *วิถีแห่งพุทธะ:วิถีชีวิตแห่งความสุข*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- พระธรรมกิตติวงศ์. (2550). *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด ศัพท์วิเคราะห์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เลียงเชียง.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2552). *วิธีบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ หจก.ไทยรายวันการพิมพ์.
- พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส อินทปญฺโญ). (2539). *กรรมและการอยู่เหนือกรรม*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2538). *นรกสวรรค์สำหรับคนรุ่นใหม่*. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก จำกัด.
- _____. (2540). *ชีวิตที่ดีงาม หลักทั่วไปของการปฏิบัติธรรม*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- _____. (2544). *พุทธธรรม (ฉบับเดิม)*. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.

- _____. (2546). *พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุงและขยายความ)*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ). (2549). *กฎแห่งกรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์บุ๊คส์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2547). *แก่นแท้ของพุทธศาสนา แก่นธรรมเพื่อชีวิต*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สี่ตะวัน.
- _____. (2549). *วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: ศยาม.
- _____. (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสมบุรณ์ วุฑฺฒิกโร (พรรณา). (2546). *พระพุทธศาสนาเพื่อสังคม : กรณีศึกษาการตีความศีลห้าของเครือข่ายพุทธศาสนิกเพื่อสังคมนานาชาติ*. (พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- พุทธทาสภิกขุ. (2543). *บุญยิ่งกว่าบุญ*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- ไพลิน เตชะวิวัฒนาการ. (2538). เกณฑ์ตัดสินความดีในพุทธปรัชญาเถรวาทเปรียบเทียบกับปรัชญาของคานท์. *Journal of Buddhist Studies Chulalongkorn University*, 2(2), 30–42.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วรินทร์ วิษณุโรจน์. (2549). *เข้าใจ เข้าถึง พระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: หจก.สามลดา.
- วศิน อินทสระ. (2545). *หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย จำกัด.
- สนิท ไชยวงศ์คต. (2552). ศีลห้าพาโลกสู่สันติ. *พุทธจักร*, 63(8), 52-62.
- สภาการศึกษา มหามกุฏราชวิทยาลัย. 1 ใน 84000. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. (2550). *วิธีสร้างบุญบารมี*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: พิมพ์สวย.

